

Živost i suvremena hrvatska a-sklonidba

Biondić, Ivana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:131:887472>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-07**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Odsjek za kroatistiku

Katedra za hrvatski standardni jezik

ŽIVOST I SUVREMENA HRVATSKA A-SKLONIDBA

DIPLOMSKI RAD

8 ECTS-bodova

Ivana Biondić

Zagreb, 13. srpanja 2021.

Mentor

Izv. prof. dr. sc. Ivan Marković

Sadržaj

1. Uvod	1
2. Semantička i gramatička živost – ljestvica živosti	5
3. Živost u hrvatskom jeziku	7
3.1. Živost i <i>a</i> -sklonidba u hrvatskim gramatikama	9
4. Metodologija i korpus	16
5. Analiza korpusa	17
5.1. Prototipno živo	17
5.2. Neprototipno živo	19
5.2.1. Nekoć živo.....	19
5.2.2. Slika čega živog	21
5.2.3. Nadnaravno živo	22
5.2.4. Nerealno živo	23
Mitološka i fiksijska bića	23
Čovjekolika i virtualna bića.....	24
5.2.5. Neživo koje ima ime	24
Nadnaravno živo.....	24
Nerealno živo.....	25
Umjetnička djela.....	25
Nagrade.....	29
Bolesti.....	32
Blagdani i praznici.....	34
Tvrtke i njihovi proizvodi.....	35
Prometala	37
Modne marke	39
Tehnološke naprave	39
Sportski klubovi.....	39
Računalni programi	42
Biljke	43
5.2.6. Neživo koje ima izraz živoga	44
Naprave i strojevi različitih namjena.....	44
Igraće karte i figure.....	46
5.2.7. Neživo koje ima izraz neživoga	47

Igraće karte i figure.....	47
Nagrade.....	48
Prometala	49
Različiti pojmovi	50
Računalni simboli i slike	50
5.2.8. Metaforički živo	51
5.2.9. Personificirano živo.....	55
5.3. Prototipno neživo.....	57
6. Zaključak.....	64
7. Bibliografija.....	63
8. Sažetak i ključne riječi.....	66

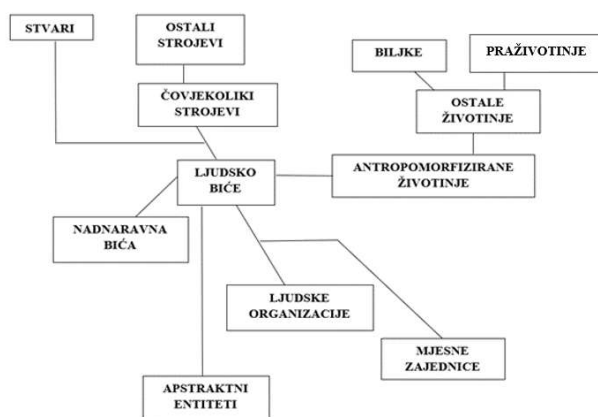
1. Uvod

Psihološka istraživanja pokazala su da se riječi koje označuju živo bolje i brže procesiraju i pamte od riječi koje znače što neživo (Bonin – Gelin – Bugajska, 2014). Umne predodžbe živih entiteta lakše se evociraju u pamćenju nego predodžbe neživih entiteta, te ih govornik lakše izabere na početku rečenice (Prat – Sala – Branigan, 2000). Prezentacija živih entiteta manje je jezično kodirana od prezentacije neživih entiteta (Fukumura – Van Gompel, 2011). Iako se ne zna točno što je tomu uzrok, pretpostavlja se da je u pitanju pristupačnost leksičkih koncepata (Branigan *et al.*, 2008), odnosno predodžbe živoga u mentalnom leksikonu pristupačnije su nego one povezane s imenicama koje znače što neživo (prema Vogels – Khramer – Maes 2013: 1–2). Neka neurološka istraživanja pokazuju isto da su različiti dijelovi mozga uključeni u procesiranje razlike živo/neživo (ventrolateralno-vizualno područje za živo i ventromedijalno za neživo (Wiggett – Pritchard – Downing, 2009)). Drugim riječima, sposobnost razlikovanja živog i neživog temelj je postojanja različitih mentalnih kategorija u mozgu. Iz toga proizlazi da se jezična živost temelji na psihološkom razlikovanju živoga i neživoga koje je u različitim jezicima različito ostvareno. Živost nije određeno inherentno svojstvo entiteta u izvanjezičnom svijetu. Radi se, zapravo, o „ljudskoj kognitivnoj reprezentaciji entiteta koja je rezultat načina ljudskog mentalnog klasificiranja entiteta u svijetu kao živih ili neživih (kognitivna ontologija, Fraurud, 1996)“ (prema Vogels – Khramer – Maes 2013: 2). Prema tome kategorija živosti odvojena je od biološkog koncepta životnosti. Yamamoto (1999: 2, 180) stoga razlikuje konceptualni (izvanjezični) pristup živosti i njegovu manifestaciju u jeziku te smatra da se ta dva pristupa nadopunjuju. Opća ljestvica živosti (v. dalje), koja je ontološkog i psihološkog utemeljenja, opisuje kategoriju živosti u rasponu od ljudskog, životinjskog do neživog (1999: 3). U njezinu temelju nalazi se mišljenje da je razlikovanje živoga i neživoga jednako razlikovanju ljudskoga i neljudskoga (1999: 13). To je vidljivo i u etimologiji engleske riječi *animacy* koja dolazi od latinske riječi *anima* (*duša*). Aristotel u svome djelu *De anima* razlikuje bića koja imaju dušu, odnosno ono što ih pokreće i sposobnost svijesti i voljnosti od onih koja to nemaju (Yamamoto 2006: 30). Aristotelovsko shvaćanje (Znika – Znika 2017: 245) izgleda ovako:

Prikaz 1

Na temelju prikaza može se zaključiti da se živima percipiraju entiteti koji imaju: sposobnost kretanja, spoznaje i osjeta, razmnožavanja, rasta i promjene svjesno ili nesvjesno, što nedostaje neživim entitetima. Najvažnija je sposobnost kretanja. Zato biljke, unatoč sposobnosti rasta i ugibanja, u većini jezika nisu percipirane živima.¹ Isto tako male životinje, zbog svoje nevidljivosti (primjerice primitivna bića, praživotinje), u većini su jezika percipirane manje živima od primjerice psa ili mačke.² S druge strane nadnaravnim bićima, iako su nevidljiva, u većini su jezika pridodana obilježja živosti.³ Uzimajući u obzir takve jezične pojave, Yamamoto (1999: 22) je ovako prikazao opću ljestvicu živosti:⁴

Prikaz 2

¹ Lingvistička tipologija pokazuje da granica između živosti životinja i neživosti biljaka nije jasna i oštra u nekim jezicima. Samo je jedan od primjera jezik *djirbal* (djirbalski jezik) u kojemu su neke vrste biljki i drveća percipirani jednako živima kao ženske osobe (usp. Lakoff, 1987). Isto tako u perzijskom jeziku riječ za *drvo* leksički je živa jer dijeli množinski sufiks s imenicama koje znače što živo, a riječ za biljku nije. Nadalje u algonkijskom jeziku riječ za *jagodu* gramatički je neživa, a riječ za *kupinu* je živa (Anderson, 1997, Wiese, 2003 prema Vogels – Khramer – Maes 2013: 2).

² Stefanović zaključuje da se često manja bića tretiraju kao izvor hrane (2000: 75).

³ Yamamoto smatra da je uzrok tomu ponašanje bogova koje je slično ljudskom (1999: 18).

⁴ Ljestvica je u temeljena na Lakoffovoj prototipnoj teoriji (1987, § 6).

Kategorija *ljudsko biće* u središtu je, a periferniji članovi ljestvice, udaljujući se od ljudskog, manje su živi ili neživi (1999: 21). Takva „zrakasta kategorizacija“ subjektivna je i potvrđuje antropocentrični pogled na svijet u kojem su ljudska bića percipirana najživljima (1999: 37). To potvrđuju i nazivi kategorija: *čovjekoliki strojevi*, *ljudske organizacije*, *antropomorfizirana bića*.

U te kategorije često ulaze slučajevi koje Yamamoto naziva graničnim slučajevima živosti. Neki od autorovih prototipnih primjera takvih slučajeva sljedeći su primjeri:⁵

- a) **George**, udarit ću te ako to ponoviš!
- b) Sve što imamo je tiha, mirna Squid koja izgleda poput sijamske mačke s plavom točkom i ne možemo uopće pitati **ju** je li **ona** imala druge vlasnike prije...
- c) Čini se da je Honda poprilično **iznervirana** zbog Roverova nedavnog ugovora s BMW-om.

U primjeru (a) *George* je naziv računala, dakle nešto neživo, koje u tom rečeničnom kontekstu poprima obilježja živosti (vlasnik se računalu obraća kao sugovorniku). U primjeru (b) *Squid* je ime mačke kojoj se pisac romana obraća zamjenicom ženskog roda *ona (ju)* za živo, ljudsko. Naposljetku primjer (c) pokazuje da se u određenom kontekstu automobilska tvrtka može vladati poput čovjeka, odnosno iskazivati određene emocije poput ljutnje. Takvi i slični primjeri objašnjavaju razgranatu kategorizaciju i uzrokuju uvođenje kategorija pod nazivom: *čovjekoliki strojevi*, *ljudske organizacije* (usp. *Prikaz 2*). U temelju toga je antropocentrično shvaćanje, ali i *empatijska ljestvica* koja je egocentrične naravi jer pridaje živost ili neživost ostalim entitetima ovisno o njihovoj sposobnosti privlačenja čovjekove pažnje zbog sličnosti s njime ili zbog zajedničkog interesa koji dijeli s tim entitetima (Langacker 1991: 306–7 prema Yamamoto 1999:25). Empatijska ljestvica s obzirom na komunikacijski čin izgleda ovako:

govornik > slušatelj > ljudsko > životinjsko > fizički objekt > apstraktni entitet

Idiosinkratičnost je uvelike vidljiva u empatijskoj ljestvici ljubitelja mačaka (engl. *cat person*) koja bi prema Yamamotu (1999: 27) izgledala ovako:

⁵ a) **George**, I'll hit you if you do that again. (1999: 18)

b) All we have is silent Squid, who looks somewhat like a blue-point Siamese, and we can't even ask **her** if **she** had other owners before... (1999: 11–12)

c) Honda seems to **be** pretty **annoyed with** Rover's recent treaty with BMW. (1999: 19)

govornik > slušatelj > mačke > ostali ljudi koji vole mačke > ostale životinje > ostali ljudi koji mrze mačke > fizički objekti > apstraktni entiteti

Tu emocionalnu povezanost autor uočava i u govoru vlasnika automobila koji se prema svojim automobilima odnose kao prema živom biću. Pojedine tvrtke/organizacije, koje zapravo nalikuju ljudskom tijelu sastavljenom od brojnih udova, u nekim jezicima poput engleskog, ali i hrvatskog jezika isto mogu biti oživljene pridavanjem ljudskih karakteristika (1999: 16, usp. *primjer b*) što se i u hrvatskom jeziku može vidjeti u rečenicama poput:

Facebook **naljutio** izdavače... (www.večernji.hr, 15. 1. 2018.)

Živost je iz priloženog povezana i s hijerarhijom lica (engl. *Hierarchy of Persons*) koja razlikuje 1. lice od 3. lica i njezino je polazište pretpostavka da su govornik i slušatelj (sugovornik) najčešće ljudi ili živa bića dok 3. lice okuplja nežive entitete (1999: 25–26).

Drugim riječima, govornik u trenutku govorenja najživljim percipira sugovornika, zatim sve ljudsko, životinjsko, fizičke entitete. Načelno uvijek neživi jesu apstraktni pojmovi.⁶ Egocentričnost i antropocentričnost jezika posebno je vidljiva u nazivima poput „više životinje“ ili „antropomorfizirane životinje“⁷ (usp. *Prikaz 2*, Yamamoto 1999: 10–13).

Idiosinkratičnosti su prisutne i u dječjem jeziku. Tunmer dodaje da je u dječjem i maminskom govoru (engl. *motherese*) često oživljavanje u referiranju na nežive entitete s osjećajnošću i empatijom (Piaget 1926/1955, Tunmer 1985 prema Yamamoto 1999: 17). Vogels – Khramer – Maes (2013) spominju primjere iz crtića i bajki u kojima su likovi često antropomorfizirani. Novija istraživanja, zapravo, pokazuju da pokreti stvaraju percepciju živosti. Zato su inače neživi entiteti percipirani življima i individualiziranijima.

Upravo to pokazuje individuacijska ljestvica (engl. *Individuation Scale*). Naime, skloni smo življim doživljavati individualni entitet, nego entitet koji je dio neodređene mase (Comrie 1989: 189 prema Yamamoto 1999: 28). To je „kognitivna sklonost da prije razlikujemo objekte koji su primarno percipirani kao individualni, jasno razdvojivi od okoline i svemira...“ (Dahl –

⁶ Apstraktni pojmovi mogu biti oživljeni metaforizacijom ili personificiranjem. Samo se treba sjetiti osnovnoškolskih sastavaka nakon ljetnih praznika koji počinju rečenicama poput: *Jesen je stigla u naš grad*, gdje glagol *stići* personificira, odnosno oživljuje apstraktnu imenicu *jesen*.

⁷ Autor spominje primjer antropomorfizirane, „više“ životinje – psa (usp. Comrie, 1989: 197). To je vidljivo u rečenicama poput: *Pas je čovjekov najbolji prijatelj*, ali i u statusu kućnog ljubimca koji uživaju psi i mačke. Zbog toga je u većini kultura neprihvatljivo jedenje mesa tih životinja (za razliku od ostalih životinja poput *ribe*, *pilića*, *krave*).

Fraurud, 1993 prema Yamamoto, 1999: 28). Yamamoto (1999: 35) navodi dalje: „Individualnost je psihološki povezana s konceptima istovremenosti i direktnosti i zamagljenosti i udaljenosti, zato množina i zbirnost u jeziku oslabljuje živost jer je identitet referenta zamagljen i impersonaliziran“. Zatim nabraja još čimbenika koji interferiraju s ljestvicom živosti kao što je ljestvica lica (v. dalje). Međutim ovdje je zasada važno uočiti koliko kontekst utječe na kategoriju živosti. Uvođenje pak gramatičkih kategorija u ljestvicu živosti pokazuje da je o ljestvici živosti, uz uvažavanje utjecaja konteksta, jedino moguće cjelovito govoriti promatrajući živost kao istovremeno semantičku i gramatičku kategoriju.

2. Semantička i gramatička živost – ljestvica živosti

Konceptualno i kognitivno shvaćanje živosti opisano u prethodnom odlomku polazište je u opisivanju jezične kategorije živosti. Stoga Comrie živost prije svega naziva *izvanjezičnim konceptualnim svojstvom* te joj pristupa semantički.⁸ U lingvistici se govori o *ljestvici živosti* (engl. *animacy scale*) (usp. Dixon 1979 i Silverstein 1976, Deane 1987, Foley – Van Valin 1985, Corbett 1991) koja je sastavljena od temeljnih semantičkih sastavnica (poretkom od živog do neživog): živo-ljudsko, živo-neljudsko (životinje) i neživo. Jezici mogu proširiti ili suziti tu hijerarhiju na distinkcije ljudsko/neljudsko i živo/neživo (1989: 185–187).⁹

Neke od jezičnih univerzalija su: živi entiteti češće će biti subjekti u rečenici nego neživi entiteti (Givon 1983, Dahl – Fraurud 1996) i općenito se u rečenici pojavljuju prije neživog entiteta (Branigan – Feleki 1999). Isto tako na žive se entitete češće referira zamjenicom, nego na nežive entitete (Dahl – Fraurud 1996, Yamamoto 1999, Fukumura – Van Gompel 2011 prema Vogels – Khramer – Maes 2013: 1).

Comrie u sinkronijskoj analizi živosti u mnogim jezicima pokazuje utjecaj izvanjezične živosti na gramatiku i odstupanja u jezičnoj univerzalnosti te kategorije. Primjerice lična zamjenica *I* 'ja' u jeziku je percipirana življom od ostalih zamjenica zato što ima poseban genitivni oblik *me*

⁸ Engl. *extralinguistic conceptual property* (1989: 185). Živost nazivaju konceptualnom kategorijom i Dahl, 2011 i Van Nice – paveđ, 2003 (Pišković 2011: 134).

⁹ Comrie uočava u slavenskim jezicima jednu posebnost – razlikovno izvanjezično obilježje spola koje utječe na živost u jeziku. Drukčije rečeno, muška imenica često ima poseban genitivni oblik za imenice: muško, ljudsko, slobodno (nerobovsko), zdravo ljudsko biće, dok za ženu, djecu, bogalje nema. Općenito je imenica *djeca* na ljestvici živosti često niže rangirana u nekim jezicima. Zatim u jeziku *ritharngu* postoji poseban akuzativni zamjenički afiks za ljude i „više“ (antropomorfizirane) životinje (klokane), dok se ne koristi za one „niže“ životinje poput insekata, riba i ostalih neživih bića. U *jidinju* (jidijskom jeziku) isto tako ne postoji jednoznačno shvaćanje živosti životinja, nego se opet govori o rasponu između „viših“ životinja koje su percipirane življima od onih „nižih“ (Comrie 1989: 196).

(mene), dok zamjenica *you* 'ti' nema. Obje pak zamjenice izvanjezično znače što živo. Sličan je odnos između vlastitog imena i imenske sintagme u engleskom jeziku. *William Shakespeare* je življi *autora Hamleta* iako oba izraza referiraju na isto, na živo (1989: 186–187).¹⁰ Isto su tako rodbinski nazivi (engl. *kin terms*) često življi od svih ostalih imenica koje označuju ljudsko biće (1989: 196). U jeziku *navaho* živost se pak markira na dvjema klitikama *by-* i *yi-* kojima se razlikuju subjekt i objekt (1989: 193):

nav. At'eed nimas **bi** diihd. 'Krumpir je ispekao djevojku.'

At'eed nimasi **yi** diihd. 'Djevojka je ispekla krumpir

Primjeri u ruskom:

rus. Ja otkryl **okno**. 'Ja sam otvorio prozor.'

Ja otkryl **ego**. 'Ja sam ga otvorio'.

pokazuju da se unatoč jednakoj izvanjezičnoj neživosti imenice *okno* i zamjenice *ego*, *okno* ponaša kao imenica koja znači što neživo (oblik jednak nominativu), dok je zamjenica *ego* jednaka genitivu, karakterističnom za žive objekte (1989: 195).

Dahl – Fraurud (1996: 63) ističu da uvođenje gramatičkih sastavnica u hijerarhiju živosti (primjerice lica) dodatno otežava opisivanje kategorije živosti jer se miješaju referenti i gramatičke kategorije. Nužnost uvođenja kategorije lica u opisivanje živosti uočili su i Foley – Van Valin (1985: 288 prema Yamamoto 1999: 27– 28) uvodeći sintaktičke i semantičke sastavnice u hijerarhiju živosti:

govornik/sugovornik > lične zamjenice u 3. licu > ljudsko - vlastite imenice > ljudsko-opće imenice > ostale imenice za živo > nežive imenice

Prema njima vrlo je važan način na koji jezik referira na izvanjezične entitete i njihova ljestvica pokušava osvijetliti neka lingvistička svojstva živosti. Dahl – Fraurud, 1993 (prema Yamamoto 1999: 34) isto su uočili nerazdvojjivost živosti referenta i načina ostvaraja u jeziku. Budući da ljudsko biće ostaje jednako izvanjezično živo referira li se na njega ličnom zamjenicom (1. ili 2. l.) ili imenicom, Comrie zaključuje da je teško jezičnu svijest o većoj živosti imenica od zamjenica povezivati s izvanjezičnim konceptom živosti, nego se treba govoriti o gramatičkim

¹⁰ Autor spominje čakotski jezik u kojemu su imenovani jeleni jednako živi kao ljudi u hijerarhiji živosti.

karakteristikama živosti, odnosno o gramatikalizaciji živosti (1989: 195–196). Vogels – Khramer – Maes (2013: 2) spominju da je samo jedan primjer razilaženja između živosti u jeziku i izvan jezika kategorija ljudskog koja je u Comriejevoj ljestvici iznad kategorije životinjskog. Ljudi su percipirani življima od životinja. Drugim riječima, nije jedino i presudan utjecaj izvanjezične živosti na pojavu različite živosti engleske zamjenice *I (ja)* i vlastitog imena *Hamlet*. Gramatika i njezine zakonitosti uvjetuju ponašanje pojedinih imenica (1989: 198).

Napokon, može se zaključiti da se o živosti ne može govoriti kao o zasebnoj jezičnoj kategoriji, nego u njezinoj isprepletenosti s drugim jezičnim kategorijama: licem, rodom, određenosti, brojem i brojivosti, padežom (Dahl, 2011, Huntley, 1980, Corbett, 1991, Meillet, 1979). Comrie stoga živost naziva *natkrovnom konceptualnom shemom* povezanom s ostalim gramatičkim kategorijama.

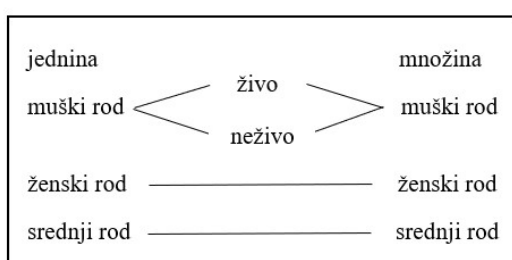
3. Živost u hrvatskom jeziku

Da je živost usko povezana i neodvojiva od gramatike pogotovo pokazuju slavenski jezici.¹¹ Povijesno gledano, padežno markiranje živosti slavenska je inovacija u indoeuropskom jeziku (Comrie, 1989, Mihaljević, 2002, Matasović, 2008) koja je povezana s rodom (indoeuropski je razlikovao 3 roda) (Ivšić, 1970, Vince-Marinac, 1992), a naziva se još akuzativno-genitivni sinkretizam (Meillet 1897, Comrie 1987, Corbett 1991).¹² Huntley (1980: 196–197) datira pojavu G/A-sinkretizma u 10. stoljeće. Prije toga u praslavenskom jeziku jedino je zamjenica *tko* imala akuzativni oblik jednak genitivu (1980: 20, usp. Vince-Marinac, 1992: 332). U početku se to odnosilo samo na imenice koje označuju čovjeka. Zatim se u 14. stoljeću širi na sve imenice za živo i muško. Meillet (1897) ističe da je u najstarijim slavenskim tekstovima genitivno-akuzativni sinkretizam posvjedočen samo u pojedinim imenicama, pridjevima i participima koji označuju muške osobe. Svi imenski određeni pridjevi i participi, sve vlastite imenice i većina općih imenica koji znače odraslo, muško, osobu (osim duhova) imali su

¹¹ Comrie navodi da je jedan od najčešćih površinskih ostvaraja živosti padežna markiranost akuzativa jednine u brojnim jezicima, posebno u slavenskim jezicima u kojima je akuzativ jednine različit od nominativa upravo zbog (ne)živosti imenice (1989: 132).

¹² Autori koji se bave porijeklom i uzrokom genitivno-akuzativnog sinkretizma ne vide jedini uzrok u kategoriji živosti nego u različitim morfološkim, sintaktičkim i diskursnim motivacijama (usp. Stefanović, 2000, Huntley, 1980). Comrie (1989) primjerice ističe da je do genitivno-akuzativnog sinkretizma došlo iz sintaktičkih razloga, odnosno radi razlikovanja subjekta i objekta gdje bi značenje bilo narušeno i dvosmisleno bez padežnog markiranja jer hrvatski, srpski i slovenski jezik nemaju razlikovni red riječi u rečenici (usp. Vince-Marinac, 1992: 332).

akuzativ jednak genitivu (usp. Vince-Marinac, 1990: 145).¹³ Kasnije su se tim imenicama priključile i imenice koje označuju životinje.¹⁴ Tako je s vremenom u svim slavenskim jezicima kategorija muške osobe (engl. *the male personal category*) u jednini bila transformirana u kategoriju za živo (koja je obuhvaćala i životinje) unutar jednine muškog roda. Usku povezanost živosti i roda uočio je i Corbett (1991: 163–164) koji u srpsko-hrvatskom jeziku uočava zoran primjer ponašanja živosti kao podroda (engl. *subgender*). Razlika između živog i neživog u srpsko-hrvatskom semantička je jer su žive one imenice muškoga roda „semantičke jezgre i iz semantičkog ostatka jedine“. Četverorodni sustav (ili trorodni s jednim podrodom živog i neživog) koji donosi Corbett (1991: 165) za srpsko-hrvatski izgleda ovako:¹⁵

Prikaz 3

U staroslavenskom jeziku gramatički morfem *-a* (genitivni nastavak) imale su samo imenice muškog roda *o*-promjene. U ostalim sklonidbenim vrstama akuzativ je bio jednak nominativu (*sinъ*). Mihaljević izdvaja imenicu *duhъ* koja je u staroslavenskom jeziku neživa i u akuzativu glasi kao u nominativu. Isto vrijedi i za imena dviju životinja: *janje* i *zvijer* (stsl. *agnъcъ*, *zverъ*) koja su imale redovit N/A-sinkretizam. Vlastite imenice uvijek su imale G/A-sinkretizam, a u osobnim imenicama mogli su se pojaviti različiti nastavci u akuzativu jednine (nastavci jednaki nominativu ili genitivu). To je objašnjeno ovako: „Tamo gdje se rabe nominativni i genitivni oblici za akuzativ, čini se da utjecaj na izbor oblika ima obosobljenost referenta. Što je referent obosobljeniji, veća je mogućnost za pojavu akuzativnog oblika koji je jednak genitivu“ (Mihaljević 2018: 26–28, usp. Tafra 1999: 98).

¹³ U jednom staroslavenskom tekstu postoje potvrde N/A-sinkretizma za imenicu *byku* i 3 potvrde G/A *byka* (bik): *I pustiša byka*. i *I nalezoša byku veliku silnu*. Prvi primjer odnosi se na određenog bika a drugi na neodređenog. To potvrđuje Meilletovu tezu da je razlikovanje G/A i N/A-sinkretizma prvotno služilo za razlikovanje određenog i neodređenog (Huntley, 1980: 206).

¹⁴ Autor (1980: 196) spominje da se u nekim staroslavenskim tekstovima mogu naći primjeri genitivno-akuzativnog sinkretizma za imenice muškog roda koje znače životinju, što je u srpskom jeziku zaživjelo već u 15. st.

¹⁵ Iako to Corbettov prikaz pokazuje, u hrvatskom jeziku u množini nema razlike između živog i neživog unutar muškog roda.

Najpoznatija dakle gramatikalizacija živosti u suvremenom hrvatskom jeziku oblična je razlika između akuzativa jednine *a*-sklonidbe muškog roda imenica koje znače što živo i neživo te pridjevskih riječi koje se s njima slažu. To se u hrvatskoj literaturi naziva akuzativno-genitivnim sinkretizmom imenica koje znače što živo (Vince-Marinac, 1990, 1992, Kordić, 1993–1994, 1995, Blagus-Bartolec, 2006) koji je prisutan u onih primjera „u kojima GA za osobno/živo stoji prema negenitivnom obliku za neosobno/neživo u imenica ali i u pridjeva (uključujući pridjevne zamjenice) koji ih pobliže određuju“ (Vince-Marinac, 1992: 332). Da je živost ponajprije proučavana u sklopu deklinacije imenica muškog roda (usp. Corbett, 1991), pokazuje i povijesni pregled hrvatskih gramatika koje su opisivale tu kategoriju.

3.1. Živost i *a*-sklonidba u hrvatskim gramatikama

Još prije 19. st. gramatičari su (Kašić, Križanić, Della Bella) raspravljali o kategoriji živosti. U analizi Kašićeve gramatike Pandžić (2005: 122) uočava povezanost između N/A i G/A-sinkretizma i Kašićeva pojma *produševljenost* te povezanost između aktivnosti osobe i produševljenosti i markiranosti u akuzativu jednine muškoga roda. Kao primjer navodi Kašićev primjer deklinacije imenice *vjetar* čiji akuzativ glasi: *vjetar* ili *vjetra*. Pandžić nakraju takve slučajeve, koji će se kasnije vidjeti i kod Della Belle, objašnjava pojmom *produševljenost* ističući da se njime bolje uočava stupnjevitost između kategorija: *ljudsko, produševljeno, živo neproduševljeno, neproduševljeno* nego u razlici živo/neživo (2005: 128). Križanić (1984) u svojoj gramatici, za razliku od Kašića, oblično razlikuje kategoriju živosti uočavajući različite gramatičke morfeme u akuzativu jednine za živo i za neživo. Navodi i imenice kojima izvanjezična živost ili neživost nije ista jezičnom, gramatičkom ostvarenju te kategorije (primjerice imenica *mrtvac*) (prema Pišković 2011: 45). Della Bella (1727 prema Blagus-Bartolec 2006: 95) u svojoj gramatici uočava posebnosti u deklinaciji imenica muškoga roda u jednini i N/A-sinkretizam, odnosno da je imenicama koje znače što neživo akuzativ jednak nominativu. Sukladno buđenju svijesti o nacionalnom jeziku gramatike iz 19. st. detaljnije opisuju gramatičke pojave, pa tako i kategoriju živosti. Šime Starčević (1812, 2002: 25–28) razlikuje tri deklinacijske vrste: *-a, -e, -i* te poput Relkovića izdvaja prvu deklinaciju imenica muškoga roda što je raspoznatljivo u G/A-sinkretizmu za žive imenice i N/A-sinkretizmu za nežive imenice. Starčević u *Novoj ričoslovici iliričkoj* (1812) navodi primjer paradigme za imenice muškog roda i uz četvrto padanje (akuzativ) komentira sljedeće: „za živuće *-a* nastavak, a za neživuće stvari kao u prvom padanju!“ (1812/2002: 16). Starčević u *posebnim pravilima o I. sklonidbi* donosi primjere rubnih slučajeva živosti i neživosti (anomalija): „Kad poznato ime živuće stvari što neživuće znači ili pako kada poznato koje ime neživuće stvari čoveka

znači (kao: bič, član, mač, grom itd.)“ (1812/2002: 39). Kao primjer navodi rečenicu: „Izgubili smo jednog člana iz društva. Dalje nastavlja: „Kad se pod imenom kojega čoveka razumevaju njegova književna djela, njegov rezan kip ili malana slika, izgovara se tužiteljni kao da je o njem samom govor: Kupio sam bana (sliku), Čitam Kačića (knjigu), premda se i u dobrom govoru može kadšto čuti: Kupio sam Kačić.“ (1812: 39). Pišković tvrdi da je Starčević uočio nominativno-akuzativni i genitivno-akuzativni sinkretizam i prvi pokazao jasnu poveznicu između njega i kategorije živosti te je ujedno iznio „prvi detaljniji opis gramatičke realizacije kategorije živosti“ (2011: 48, 70). Appendini (1838: 44–46) spominje G/A-sinkretizam u primjerima: *Jakob – Jakoba* u prvoj deklinacijskoj vrsti i N/A-sinkretizam imenica koje znače što neživo: *vjetar – vjetar*. Poput Lanosovića (1778:13) imenice *dan, čovjek, dom* svrstava u deklinacijske i tvorbene iznimke, iako imenica *dan* redovito podliježe G/A-sinkretizmu (A jd. *dana, dneva*), dok imenica *dom* ima N/A-sinkretizam kao da znači što neživo (A jd. *dom*). Ignjat Alojzije Brlić (1842: 26–29) razlikuje sklonidbu „živućih“ (*Belebte*) i „neživućih“ (*Unbelebte*) imenica muškoga roda i bilježi da u kategoriju živoga ulaze i one imenice koje u stvarnosti ne označavaju što živo (igraće karte: npr. *gornjak, doljnjak, kec*). Zato i on poput drugih gramatičara u imenici *dan* uz redoviti N/A-sinkretizam uočava nepravilnost, odnosno neredovitost kada se pojavi u G/A-sinkretizmu. Vjekoslav Babukić u *Ilirskoj slovnici* (1854: 172–176) imenice dijeli na „stvari živuće“ (*jelen, kralj, junak*) i „stvari neživuće“ (*perst, nož*) (prema Blagus-Bartolec 2006: 4). Pišković (2011: 51) tvrdi da je on prvi gramatičar koji je razgraničio dvije paradigme za sklonidbu imenica muškog roda s naslovima „živuća“ i „neživuća“ (imena) te prvi među hrvatskim gramatičarima otvorio vrata shvaćanju živosti kao podroda. Najobuhvatniji pregled G/A i N/A-sinkretizma pružio je Antun Mažuranić u *Slovnici hrvatskoj* (1861). On je prvi istaknuo polisemiju i uočio ostale značenjske parametre koji uzrokuju širenje G/A-sinkretizma i različito dekliniranje u akuzativu jednine (1861:40 prema Blagus-Bartolec 2006: 5). Nezaobilazna je i gramatika s kraja 19. st. jezikoslovca Tome Maretića *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika* (1931) u kojoj autor navodi kao primjer imenicu *duh* koja znači što živo, ali je povezana i sa značenjem „dah“, stoga u Bibliji postoje oba ostvaraja: N/A i G/A-sinkretizam: *mišljahu da vide duha, da prime Duha Svetoga (...) ali i: primite duh sveti, pita duh vračarski*.¹⁶ Isto tako autor navodi i imenicu Izrael (*Izrailj*) u značenju izabranog naroda koja se u Daničićevu i Vukovu prijevodu Biblije pojavljuje ovako: *Saberi k meni svega Izrailja, Car prebroji svega Izrailja*. Kao treći slučaj u odstupanju u živosti navodi imenice koje znače nešto neživo, uzimaju za štogod živo, onda je i

¹⁶ Prvo izdanje je 1899. godine.

njima akuzativ jednak genitivu. One podliježu G/A-sinkretizmu: *Da pita meseca, Ona načini idola*¹⁷, *Izabran je za člana našeg društva*. G/A-sinkretizam u imenicama *pokojnik* i *mrtvac* objašnjava se prevagom značenja čovjeka, odnosno čovječnosti unatoč izvanjezičnoj neživosti tih entiteta. Postoje, nakraju, imenice koje: „same sobom znače nešto živo, a uzima se za nešto neživo, i onda je akuzativ jednak genitivu.“ Maretić kao primjer navodi imenicu *ulak* (ime novina): „Kao što su drugi ugledavši se na *ulaka* počeli pisati...“, „Gradeći od slovenskog jezika *roba*...“ Naziv *lijepi čovjek* za vrstu cvijeta isto u akuzativu glasi: *lijepog čovjeka*. Ipak, ističe da se u govoru kaže da „idemo u *Sv. Ivan* (ime sela), Popeo se na *Soko* (ime brda).“ Pri kraju poglavlja, gdje opisuje različita odstupanja, izriče nesigurnost s obzirom na upotrebu G/A-sinkretizma ili N/A-sinkretizma u primjerima: „*Napni oroz ili oroza* (puška), *Izliječio je rak* (bolest) u grlu ili *raka*.“ Uza sve to Maretić primjećuje i povezanost kategorije živosti u imenicama s ponašanjem relativne zamjenice *koji/ko(je)g (a)*.

Bartol Inhof (1938–1939: 59–60) uočava poput Maretića da se umjesto očekivanog nominativnog oblika imenice koja znači što neživo, ipak pojavljuje oblik jednak genitivu u sljedećim slučajevima ilustrirajući to primjerenima iz Maretićeve gramatike (1. i 2. izdanje): personifikacije (*Mjesec, Vjetar, Usud* iz usmenih priča), muških prezimena (*Glad, Mak, Oblak*), jezika pripovijetki (*Jablan* za ime bika). Donosi primjere poput: *Volim Robinzonova Petka* (1938–1939: 59). Autor ističe da su jedine izuzete iz toga pravila zbirne imenice (narod, ćopor). Nadalje spominje imena koja primarno znače što živo, a odnose se na neživo gdje je redovit G/A-sinkretizam, a to su: „književna djela“ (*Čitam Mažuranića*), „novine“ (*Čitam »Ulaka«*), „društvo“ (*Vidio sam mostarskog »Sokola«*), „lađe“ (*Ukrcao sam se u »Galeba«*), „zvijezde“ (*Velikog medvjeda, Ovna*), „blagdani“ (*na Sv. Josipa, ali na Božić jer se Božić tu ne osjeća kao deminutiv od Bog*), „novci“ (*prodao za jurja*), „biljke“ (*lijepoga čovjeka, kaluđera i kad znači jaje našarano za Uskrs*), „različno“ (*izliječio raka ili rak (u grlu), oroza ili oroz (na puški), Pojeo sam biskupa t. j. trticu od pečene ili kuhane živadi*) (1938–1939: 59–60).

Primjeri zadnje skupine „različno“ kao i kod Maretića zapravo su homonimi.

U *Gramatici hrvatskoga ili srpskog jezika* (Brabec – Hraste – Živković, 1954) G/A-sinkretizam objašnjen je ovako: „Akuzativ jednine jednak je genitivu jednine kod imenica koje znače čeljade ili životinju, npr. *muža, momka, strica, brata...konja, jelena, vola*. To vrijedi i onda, kada imenicom označeno čeljade ili životinja više nisu živi ili uopće nisu živi (npr. slike, figure njihove). Poznao sam *pokojnoga oca*. Sahranili su svečano *pokojnika, mrtvaca*. Zakopali su

¹⁷ Tu Maretić misli na značenje imenice *idol* 'bog', a ne na osnovno značenje *idola* 'predmet od drveta' (Maretić, 1931: 122).

uginula psa. Nacrtao je *slona*. U šahu je izgubio *konja*.“ U napomeni za posljednje primjere stoji da „šahisti upotrebljavaju i od neživa akuzativ jednak genitivu, npr. Uzeo mi je *topa*. Jer shvaćaju šahovske figure kao žive vršioce kretanja i radnje.“ Ako su među zbirnim imenicama, ističu autori, „iste riječi za živo i za neživo, onda je od njih akuzativ jednine u prvom slučaju jednak genitivu, a u drugom nominativu: npr. Ulovio je *raka*, ali: Ima *rak* na koži (tj. bolest), pozvao je *člana* odbora, ali: pročitao je *član* pravila, poslao je *vjesnika*, ali: poslao je „*Vjesnik*“ (novine).“ Dakle, opet se radi o homonimiji. Nastavljaju s navođenjem primjera nogometnih klubova: „Ako je imenica za živo naziv *društvu*, onda ona može imati akuzativ jednak genitivu: „Partizan“ je pobijedio „Hajduka“ ili „Hajduk“ je pobijedio „Partizana“, „Lipa“ (pjevačko društvo) je pozvala „Pobratima“ (pjevačko društvo) na proslavu svoje stogodišnjice“ (1954: 41).

Pavešić – Vince (1971) isto spominju imenice *pokojnik* i *mrtvac* objašnjavajući G/A-sinkretizam psihološkom motiviranošću koja se temelji na našoj percepciji tih entiteta kao nečega „što je nedavno živjelo“ (1971: 349 prema Pišković 2011: 67).

U *Priručnoj gramatici hrvatskoga književnog jezika* iz 1979 piše: „Ako imenica znači i što živo i što neživo, onda u akuzativu jednine ima oblik prema značenju, npr. *Iz pravila ćemo isključiti svaki nejasni član. Iz društva ćemo isključiti svakog nesavjesnog člana. Svečano je dočekao careva glasnika. Počeli smo izdavati glasnik svoga društva. U luci sam vidio novi razarač. Toga razarača naše sloge moramo onemogućiti.*“¹⁸ Dalje autori nastavljaju: „Ako imenica koja znači što živo služi kao ime čemu neživom, obično je akuz. jedn. = gen. jedn.: *Hajduk je pobijedio Metalca ili Hajduk je pobijedio Metalac*“ (Barić et al. 1979: 71–72).

Vince-Marinac (1990, 1992) smatra da je sve veća „genitivizacija“ (1990: 144) prisutna u svim slavenskim jezicima u različitoj mjeri te da se u opisivanju kategorije živosti treba uzeti u obzir stanje u dijalektima primjerice u kajkavskom i staroštokavskom koji „teže potpunoj uspostavi genitiva“ (1992: 334) u akuzativu. Autorica uočava i da do širenja genitivnog oblika za neživo najviše dolazi u razgovornom, neformalnom stilu, zatim u književnom jeziku (u pričama) te u govoru upućenom djeci. Isto tako kategorija živosti može s imenice preći i na pridjev koji ju поближе označuje i to će se češće dogoditi ako se radi o individualiziranom entitetu, nego o zbirnoj imenici što pokazuje sljedeći primjer: *Prodali su mi ga pokvarenog (jaje, mlijeko)* (1990: 149, istaknula: I. B.). Sve veći prodor genitivnog oblika u jeziku može se stoga gledati dvojako: kao supstandardna pojava (otklon od norme) ili kao otklon od formalnog izražavanja korištenjem „svojevrzne personifikacije“ (1990: 147–150).

¹⁸ Istaknula I. B.

Blagus-Bartolec (2006: 5–6) uočava da novije gramatike nabrajaju one iznimke koje su nabrojali gramatičari 17, 18 i 19. stoljeća, ali ne pružaju detaljniju kategorizaciju u tom odstupanju. Jezikoslovci razlikuju sklonidbenu paradigmu imenica što znače živo i onih što znače što neživo u sklopu ostvaraja akuzativa (*Povijesni pregled...* 1991: 529–561, Silić – Pranjković 2005: 98–107, Raguž 1997: 8–9, 24–37). Podrobnije iznimke navode autori gramatika *Hrvatska gramatika* skupine autora (1997: 104) i *Gramatika hrvatskoga jezika* Stjepka Težaka i Stjepana Babića (2004: 100) koja uz opću razliku sklonidbe živih i neživih imenica muškoga roda jednine dodaje i opis polisernih riječi (*nosač, glasnik, član, vjesnik, razarač*). Te imenice, ovisno o tome znače li što živo ili neživo, podliježu ili N/A- ili G/A-sinkretizmu. Tu se ponajprije nabrajaju imenice „koje primarno označavaju pojedinca“ (najčešći primjer sportske momčadi: *Hajduk*) ili imenice iz šahovskog leksika (figurice), metonimija (primjerice ime autora za umjetničko djelo) i sl.

U novijim hrvatskim gramatika ne govori se o različitim sklonidbenim paradigmama, nego se spominju samo iznimke, odnosno naglašava se da je kod imenica „muškoga roda što znače neživo“ i „imenica koje predstavljaju živo“ „akuzativ jednine izrazom (samo izrazom – ne i sadržajem!) istovjetan s nominativom jednine (Silić – Pranjković 2007: 98–101, 107). Barić *et al.* (1997: 8–9) navode sljedeće: „[u] m. rodu postoji opće pravilo za jedninu o jednakosti G i A ako imenice znače što god živo, a o jednakosti N i A ako imenice znače što neživo“, te nastavljaju: „Ako imenica znači neki skup živih bića ili biljke [simpozij, skup, ružmarin, šafran, orah, jasen, hrast, luk], onda se ponaša kao imenica za neživo“.

Blagus-Bartolec (2006) objašnjava genitivno-akuzativni sinkretizam u imenica koje znače što neživo pomoću nekoliko vrsta polisemije. Prva obuhvaća homonimne parnjake koji pokazuju morfološku razliku kada znače što živo, a kada što neživo: *rak, glasnik, član, vjesnik, pisač, rak, kokot, vuk* koji imaju i značenje za živo i za neživo. Primjer takve vrste polisemije uočljiv je u imenici *rak* koja u svome primarnom značenju životinje pokazuje genitivno-akuzativni sinkretizam: *Vidim raka*, dok u rečenici u kojoj ne znači životinju nego bolest, pojavljuje se N/A-sinkretizam: *Kako liječiti rak štitne žlijezde?* (2006: 9) Druga vrsta polisemije okuplja imenice koje nemaju morfološku razliku za živo i za neživo značenje, nego je na G/A-sinkretizam uvelike utjecalo primarno značenje pojedine riječi. To su imenice iz računalnog leksika: *miš, crv...*, iz prehrane: *odojak, bakalar, oslić...*, nazivi naprava: *kozlić*, nazivi nagrada: *medvjed, lav*, osobe.... (imena osoba ili opće imenice koje znače osobu) i njihovi neživi sadržaji: *hajduk, milijunaš, Oscar, Nobel*. Neki od primjera su rečenice: *Preskočiti kozlića, Povlačiti miša, Osvojiti Oscara, Pobijediti Slavenu* (2006: 9–13).

Treća vrsta polisemije okuplja imenice koje prvotno znače što neživo „iz kojega se razvilo značenje za živo“: *komad, as, alent, pijun, model*. Iako imenica *komad* prvotno znači dio čega, primjerice *komad nakita*, može se pojaviti i u značenju za živo u rečenici: *Dva sata nismo vidjeli dobrog komada* (privlačna osoba). Zanimljivo je da je ista imenica u značenju negativne ocjene, dakle neživog, isto posvjedočena u G/A-sinkretizmu: *Dobio je komada* (2006: 14). U četvrtu skupinu autorica izdvaja imenice koje znače što neživo, a ipak imaju G/A-sinkretizam primjerice proizvodne marke (*Ericsson, Samsung...*), igraće figure i karte: *top, pik*, nazive nerealnih bića: *vrag, anđeo, lutak, robot, mrtvac, duh, pokojnik*.¹⁹ Zanimljivo je da autorica unatoč uočavanju velike značenjske bliskosti živim bićima, nadnaravna bića ipak svrstava u zbiljski neživa bića. Primjeri rečenice koje donosi su iz foruma: *Imam ericssona, al sam teškog srca glasao za Panasonica*, iz šahovskog leksika: *Ako igrač namjerno dotakne kralja i topa, mora rokirati na tu stranu, Kao dijete, a ni poslije kao odrastao, nisam mogao vidjeti mrtvaca. Ugledao je anđela* (2006: 14–16).

U 5. skupinu autorica komentira jezični tretman biljki koje su unatoč biološkoj živosti u jeziku nežive i pojavljuju se u N/A-sinkretizmu osim u metonimijskom smislu primjerice u nazivima vina: *plavac, dingač*. Općenito se takva upotreba zbog malo korpusnih dokaza smatra stilski i dijalektalno obilježenom.

Autorica stoga zaključuje da grubo razgraničenje G/A-sinkretizma za živo i N/A-sinkretizma za neživo nije realno s obzirom na nepodudaranje jezične i izvanjezične živosti (biološke) te da je potrebno te dvije vrste živosti razlikovati. Poput Pišković (2011), koja razlikuje formalnu od semantičke živosti, i Blagus-Bartolec (2006) razlikuje „semantičku živost u jeziku od biološke živosti (u zbilji).“

Polisemni slučajevi potvrđuju postojanje određenih semantičkih parametara koji utječu na G/A-sinkretizam koji su konotativni i kontekstualno i komunikacijski varijabilni, podložni promjenama, a to su u prvom redu: antropomorfizacija „kao sadržajno svojstvo riječi koje uključuje sem živoga (te tako) utječe na promjenu njezina gramatičkoga oblika od očekivanoga N/A-sinkretizma prema realiziranome G/A-sinkretizmu“ u primjerima poput: *Pobijedio je Hajduka* (klub), *Ima asa* (karta), *Kupio je Samsunga* (mobitel). Zatim osobnost, čije je proširenje ili natkrovnna kategorija živost (v. iscrpnije u: Vince-Marinac 1990: 144, Tafra 2005: 63–66) (isti primjeri kao kod antropomorfizacije), zatim djelatnost: „pojedine imenice, iako znače što neživo, u određenom komunikacijskom kontekstu dobivaju djelatna obilježja,

¹⁹ Autorica izdvaja imenice *mrtvac* i *pokojnik* koje gramatike ne određuju kao značenjski žive. One se, zbog svoje velike povezanosti s živom osobom u govornikovoju svijesti, uvijek pojavljuju u G/A-sinkretizmu.

moćnost za kretanje i akciju, kao i emotivnu obilježenost, tj. govornik uspostavlja određen emotivni odnos prema sadržaju tih imenica, što utječe i na promjenu njihova gramatičkoga oblika, tj. G/A-sinkretizam“, primjerice *Pomaknuti miša, Preskočiti kozlića, Uхватiti kralja*. Nadalje metonimija koja se „očituje se u zamjeni neživoga sadržaja živim (naziv kakva područja, objekta, kolektiva, predmeta u metonimijskom je odnosu s kakvim živim pojmom, najčešće osobom, odnosno osobnim imenom)“: *Kupiti Ericcsona, Dobila Oscara* i sl. (2006: 9–18).

Autorica zaključuje da se širenje G/A-sinkretizma među imenicama koje prvotno znače što neživo može promatrati kao: „idiomatska pojava na razgovornoj (i dijalektnoj) razini, koja nema normativne opravdanosti“ ili kao „gramatički relevantnu, uz proširenje postojećih semantičkih parametara u vezi s tumačenjem kategorije živosti i njezina formalnoga opisa na morfološkoj razini“ (2006: 20).

Pišković slično Blagus-Bartolec (2006) uočava da se imenice koje imaju semantičko obilježje [- živo] formalno ponašaju kao imenice koje znače što živo: *Kupiti Samsunga. Kupiti Mercedesu*. Imenice *narod, razred, puk* i sl., iako referiraju na skup živih bića, formalno nisu žive te podliježu N/A-sinkretizmu. Za takve slučajeve ističe da je temeljni problem nerazlikovanje „formalne“ i „semantičke“ živosti. Autorica smatra da se u gramatikama stoga treba odustati od jednoznačnog opisivanja jezičnih kategorija i od etiketiranja svakog odstupanja kao „primitivnog“. Nadalje, oslanjajući se na lingvistička istraživanja živosti i u pregledu hrvatskih gramatika, uočava da u opis kategorije živosti treba uvrstiti više parametara: „izvanjezični koncept živosti, broj, brojivost, padež, rod, lice, konkretnost, određenost, individualiziranost, imenovanje“ (2011: 133–135).

Vrijedna su i saznanja Stefanović (2000) o G/A-sinkretizmu, doduše ne u hrvatskom nego u srpskom i ruskom jeziku, na koji osim prethodno nabrojanih semantičkih i gramatičkih parametara (usp. Pišković, 2011 i Blagus-Bartolec, 2006) uvelike utječe i diskursni kontekst (2000: 12). Drugim riječima, govornik sam je bitan. Autorica je isto otkrila da odabir akuzativa jednakog genitivu dokazuje da se govornik u tom odabiru vodi značenjem riječi (semantikom) što potvrđuje postojanje polisemne svijesti u govornikovu govoru (2000: 86).

Poput spomenutih autorica i Stefanović uočava da su imenovanje i metaforizacija jedni od najčešćih postupaka „oživljavanja“ neživog entiteta u jeziku (2000: 165–166). Autorica stoga zaključuje da će se neredovit G/A-sinkretizam pojaviti ako je imenica: referencijalno živa, krije u sebi osobno ime, individualizirana je, ako je u fokusu, odnosno privlači posebnu pažnju (2000: 169). Iako ovi zaključci proizlaze iz analize G/A-sinkretizma u ruskom i srpskom jeziku, moguće je primijeniti ih i na primjere iz hrvatskog jezika.

Kategorija živosti isto tako nije ograničena na samo jednu vrstu riječi, odnosno na imenice, što je pokazala Kordić (1995: 113) ističući da se u hrvatskoj literaturi o živosti i unutar slavenskih jezika govori samo o imeničkom G/A-sinkretizmu te da se u obzir trebaju uzeti i relativne pridjevne zamjenice *koji* i *kojeg*. Jedan autoričin primjer je: *Pogledala je na mjesec, KOJEG je prekrilo oblak* (1995: 123) gdje je oblik *kojeg* bio potreban radi razlikovanja subjekta i objekta.²⁰ Neki autori (npr. Jonke, 1965, Mrazović-Vukadinović, 1990, Brabec, Hraste, Živković, 1965, Babić, 1992) percipiraju tu pojavu kao supstandardnu ili normativno neispravnu. Drugi pak objašnjavaju praktičnost te pojave u razlikovanju subjekta i (izravnog) objekta (Kordić, 1993, Vince Marinac, 1992, Pranjković, 2007, Comrie, 1989). Osim semantičkih parametara autorica primjećuje da je u dijalektima hrvatskog jezika kategorija živosti općenito opširnija (Vince-Marinac, 1990 prema Kordić 1995: 116)

U hrvatskome je jeziku dakle kategorija živosti povezana s osobom i s rodom i obrascima sročnosti (Corbett, 1991, Pišković, 2011), s brojivosti (Corbett, 2000), (ne)određenosti, posvojnosti (Znika – Znika, 2017, Mićanović, 2000, Kuna, 1999) i padežom (Pranjković).²¹

4. Metodologija i korpus

Cilj ovog rada je ponuditi detaljniju kategorizaciju živosti imenica muškog roda *a*-deklinacije, odnosno objasniti širenje G/A-sinkretizam u *a*-deklinaciji imenica muškoga roda u jednini koje izvanjezično znače što neživo i u imenica koje izvanjezično znače što živo, a izraz za njih imenica je koja znači što neživo. Analiza je najvećim dijelom učinjena na primjerima iz publicističkog i razgovornog stila budući da primjeri iz javnih medija najbolje pokazuju današnje jezično stanje i uporabu te manjim dijelom iz književno-umjetničkog stila (biblijski tekstovi) te iz govora upućenog djeci (u dječjim slikovnicama, tepanju).

Silić u novinarsko-publicistički stil ubraja tiskovne materijale, ali i internetske, radio, televizijske materijale kojima je zajednička velika bliskost književno-umjetničkom stilu zbog prevladavajuće veće ili manje ekspresivnosti (2006: 77). Razgovorni stil autor isto svrstava u

²⁰ „Oblik *kojeg(a)* ima praktičnu vrijednost jer odmah daje do znanja da je riječ o objektu a ne o subjektu. Ta prednost *kojeg(a)* nad *koji* može biti dovoljan razlog za dalje širenje oblika *kojeg(a)* u akuzativu“ (Kordić, 1993: 108). Babić (1992) smatra da su rijetki takvi primjeri i da je značenje najčešće iz konteksta jasno te da se za izbjegavanje dvosmislenosti treba, umjesto brisanja razlike između *koji* i *kojeg*, opredijeliti za zamjenicu *što* kao u primjeru: „Posmrtni govor Fausta Vrančića *što* ga je autor Tomko Mrnavić tiskao u Veneciji... (1992: 109–110, kurzivom istaknula I. B.)

²¹ Mićanović (2000: 116, 117) navodi da je semantičko obilježje subjekta posvojnosti u posvojnim pridjevima [+ ljudsko]. Kuna (1999: 43) konstrukciju *od + G* opravdava samo ako su semantičke sastavnice sintagme [+ živo], [+ konkretno] (prema Znika – Znika 2017: 245).

funkcionalne stilove standardnog jezika. Taj stil raslojava se prema društvenoj grupi ljudi, prema struci ili području bavljenja. Uz to je važan i odgoj i porijeklo govornika koji taj stil rabi. Razgovorni stil naziva se još običnim stilom obrazovanih ljudi i najštedljivijim stilom hrvatskog standardnog jezika (2006: 110). Zato je primjerice za njega karakteristično izjednačavanje oblika *koji* i *kojeg* neovisno o tome referiraju li se ta zamjenica na imenicu koja znači što živo ili neživo: *Donesi mi čekić kojeg sam ti posudio* (istaknula I. B.). Isto tako prisutno je i izjednačavanje padežnih oblika (2006: 110–112) što se može primijeniti i na slučaj analiziranog G/A-sinkretizma, odnosno na izjednačavanje akuzativa i genitiva (u izrazu) za imenice koje znače što neživo (usp. Vince-Marinac 1990: 147).

Korpus se stoga sastoji najviše od primjera s internetskih izvora poput *Jutarnjeg lista*, *Večernjeg lista*, *24 sata*, *Tportala*, *Slobodne Dalmacije*, foruma itd. Osim u javnim medijima do G/A-sinkretizma može doći i u govoru pojedinaca ili skupina ljudi (primjerice pisaca Biblije). Budući da se G/A-sinkretizam, kao što je spomenuto, može pojaviti i u obraćanju djeci (v. gore § 1.), neki su primjeri iz dječjih slikovnica. Uz same primjere navodit će se skraćeni naziv izvora, primjerice *indeks.hr*, uz datum pristupa. Polazište analize je razumijevanje G/A-sinkretizma u imenica koje izvanjezično znače što neživo ili u imenica koje u jeziku znače primarno neživo, ali referiraju se na što izvanjezično živo kao „gramatički relevantne“ jezične pojave koju uzrokuju različiti semantički parametri (usp. Blagus-Bartolec, 2006), ali i kontekst (usp. Stefanović, 2000). Pokušat će se iznijeti vlastita kategorizacija onoga što Yamamoto (1999) naziva „graničnim slučajevima“, a Vogels – Khramer – Maes (2013) „kontekstualno izvedenom živosti“, koji se nalaze između polova prototipno živoga (uvijek i samo živoga) i prototipno neživoga (uvijek i samo neživo). U samoj analizi primjeri će se objašnjavati spomenutim jezičnim i književnim mehanizmima – metonimijom, metaforom, personifikacijom (usp. Blagus-Bartolec, 2006, Stefanović, 2000) te će kao kognitivno objašnjenje pomoći koncept empatijske ljestvice (usp. Yamamoto, 1999). Pokušat će se otkriti koji su još mehanizmi osim ovih zaslužni za G/A-sinkretizam budući da sama gramatika (morfologija, sintaksa) uvelike utječe na pojavu neočekivanog G/A-sinkretizma (v. gore § 3.1.).

5. Analiza korpusa

5.1. Prototipno živo

U prvu kategoriju ulaze sve imenice koje se izvanjezično referiraju na ljudsko biće ili životinju primjerice: *čovjek*, *pas*, *vuk*, *mladić*, *Ivan*. Prototipni primjeri su rečenice:

Vidim **čovjeka**.

Ugledao je **psa**.

U ovu pak kategoriju ne ulaze sve životinje, primjerice praživotinje ili virusi i bakterije zbog njihove nevidljivosti (v. gore § 1., Yamamoto 1996: 16) što vrijedi i za hrvatski jezik:

*Vidim **planktona**. (Vidim plankton.)

Isto tako hrvatski je jedan od jezika koji biljke unatoč njihovoj biološkoj živosti ne percipira živima. Neovjeren je stoga primjer:

*Vidim **hrasta**.

Nadalje početni razvojni stadiji ljudskog bića (*fetus, zametak*) nisu u jeziku percipirani živima i ne podliježu G/A-sinkretizmu kao i dijelovi i ostaci ljudskog tijela, primjerice *kostur*:

Na obali našli golemi **kostur** misterioznog stvorenja koji je zbunio i stručnjake. (www.index.hr, 12.2.2020.)

Pastirica u Raševiću pronašla ljudski **kostur**. (www.slobodnadalmacija.hr, 28.8.2009.)

Otkriće na Tajlandu: Pronašli **kostur** kita starog 5000 godina. (www.24sata.hr, 30.11.2020.)

Isto tako, izvanjezično živo, dijelovi ljudskog tijela, poput *prsta, lakta, obraza* nisu živi (usp. Blagus-Bartolec, 2006). Međutim može se naići na konstrukcije poput:

IZNERVIRANI ARGENTINAC ČITAVOM NOU CAMPU POKAZAO '**SREDNJAKA**'
(www.jutarnji.hr, 13. 9. 2017.)

Nijemci uvrijeđeni: Grčki ministar im u Zagrebu pokazao **srednjaka**. (www.dnevnik.hr, 16. 3. 2015.)

S druge strane bit će: *uperiti kažiprst, a ne kažiprsta*:

Podsjeća da je premijer spomenuo uređivačku politiku N1, HTV-a, Nove TV i RTL-a te pritom u svakoga od njihovih novinara uperio **kažiprst** uz riječi... (www.tportal.hr, 24. 12. 2020.)

Ovi primjeri uvod su u „sivu“ zonu kategorije živosti, neprototipno živog gdje se G/A-sinkretizam pojavljuje uslijed velikog utjecaja primarne živosti na entitete koji nisu stvarno živi

(čija se izvanjezična i jezična živost ne podudaraju).

5.2. Nprototipno živo

Kategorija nprototipno živoga obuhvaća sve primjere kojima je zajedničko izvanjezično referiranje na što neživo gdje se unatoč tomu pojavljuje G/A-sinkretizam. Ova kategorija obuhvaća i izvanjezično živo nazvano u jeziku neživim izrazom što opet rezultira G/A-sinkretizmom. Primjeri će biti razvrstani u semantičke grupe.

5.2.1. Nekoć živo

Ljudi

U prototipno živo (v. gore § *Prototipno živo*) ušli su svi primjeri ljudskog i životinjskog živog kojima je osnovna značajka sposobnost kretanja. Međutim biće koje nema život, koje je umrlo (*mrtvac, pokojnik*) u jeziku i dalje percipirano živim unatoč njegovoj stvarnoj neživosti. Blagus-Bartolec (2006: 16) u tome uočava veliki utjecaj primarne živosti tih imenica. Imenica *mrtvac*, budući da i dalje označava osobu, u govornikovoј svijesti ima osobine djelatnosti, čovječnosti (usp. Maretić (1931), § 3.1), negdašnje živosti (usp. Pavlešić-Vince (1971) i Brabec (1970), § 3.1.), dok imenica *leš*, koja isto znači mrtvu osobu, primarno označava tijelo mrtve osobe, te u svijesti govornika nema djelatne sposobnosti. Stoga nije ovjeren N/A-sinkretizam:

*Vidim **mrtvac.** / **pokojnik.**

nego G/A-sinkretizam:

Vidim **mrtvaca.** / **pokojnika.**

Ovom objašnjenju može se dodati i argument sufiksa *-ac* koji je najčešće tvorbeni sufiks imenica koje izvanjezično znače što živo (analogija s imenicama: *mudr-ac, takm-ac, jagl-ac*).

Životinje

Veliki utjecaj biološke živosti unatoč uginuću prisutan je i u imenica iz kulinarskog govora (prehrane). Radi se o životinjama čije se meso može jesti, primjerice neke vrste riba, a ovo su samo neki od primjera:

brancin:

U našem video receptu saznajte kako pripremiti **brancina** pečenog u alu foliji. (www.finirecepti.net.hr, 11.2.2015.)

Iz ninskog će mrjestilišta godišnje izlaziti i do 35 milijuna komada mlađi, dok je iz starog pogona izlazilo maksimalno 15 milijuna, pa bi za dvije i pol godine (...) već mogli jesti **brancina**, podlanicu ili zubaca koja će se od ožujka mrijestiti u Ninu. (www.dalmacijanews.hr, 22.9.2015.)

jastog:

Pripremi **jastoga** u umaku od senfa. (www.ordinacija.večernji.hr, 13.8.2016.)

Ma kakve kašice od jabuka i banana – bebama daju curry, kvinoju, **jastoga**, sushi (...) Zaboravite na kašicu od banane i jabuke, moderne bebe jedu kvinoju, **jastog**, curry... (www.večernji.hr, 4.12.2018.)

Jedete li **jastoga** u restoranu, dozvoljeno je prstima pridržavati jednom rukom dok vilicom vadimo meso, a kuhinjskim kliještima lagano se čisti od oklopa. (www.punkufer.dnevnik.hr, 14.9.2020.)

oslić:

Imate li ovog **oslića** kod kuće? (www.24sata.hr, 9.11.2017.)

Nažalost, do daljnjeg nema ovakvih scena jer su rigorozne mjere, uvedene kako bi se spriječilo širenje zaraze koronavirusom, zatvorile tržnice i ribarnice, pa se korizmeni petci svode na smrznutog **oslića**. (www.slobodnadalmacija.hr, 29.3.2020.)

Ako ste ljubitelj bijele ribe, možete pripremiti **oslića** na mediteranski način. (www.index.hr, 5.12.2020.)

smud:

Nude soma, šarana i **smuđa**, koji spada u vrlo cijenjenu i ukusnu slatkovodnu ribu. (www.večernji.hr, 30.3.2017.)

U našem video receptu saznajte kako pripremiti **smuđa** u umaku od pjenušca. (www.finirecepti.net.hr, 3.3.2019.)

Tko je pojeo crvenog **smuđa**? (www.matica.hr, 4.8.2006.)

šaran:

Danas pripremite **šarana** u pećnici i kruh bez brašna! (www.ordinacija.večernji.hr, 14.2.2018.)

“Skelom preko Drave idemo na **šarana** na rašljama...” (www.jutarnji.hr, 1.8.2019.)

Nude soma, **šarana** i smuđa, koji spada u vrlo cijenjenu i ukusnu slatkovodnu ribu. (www.večernji.hr, 30.3.2017.)

U prethodnim primjerima vidi se podlijevanje G/A-sinkretizmu i drugih naziva riba kao što su: *som*, *zubatac*. U nabrojanim primjerima djeluje i metonimija: *naziv životinje za meso*.

Veliki utjecaj izvanjezične živosti životinja i ljudi može se ilustrirati i sljedećim vrlo rijetkim primjerima, ali zabilježenima u ovom korpusu, gdje su nazivi životinja neživi: riba *list*, riba *mač srebrnjak*, riba *morski krastavac* koji isto podliježu G/A-sinkretizmu unatoč značenjskoj neživosti:

Lista možemo pronaći i na ušćima rijeka. (www.flagalba.hr)

U plićaku kraj Vira rukama ulovio **mača srebrnjaka**. (www.24sata.hr, 21. 7. 2008.)

S vremenom se, kaže, ohrabrila pa je probala **morskog krastavca**, ježa i morski ananas... (www.sibenskiportal.hr, 11. 1. 2016.)

Za razliku od imenica *mrtvac* i *pokojnik*, ove se imenice mogu pojaviti i u N/A-sinkretizmu, pa se mogu u govoru i u pismu pronaći primjeri poput:

Naručio je **oslić**.

Pojeo je **losos**.

To se može objasniti i većom sviješću o usmrćenosti i neživosti tih životinja zbog termičke obrade hrane.

5.2.2. Slika čega živog

Drugu podskupinu čine imenice koje su vizualni prikaz čega živoga (ljudskoga, životinjskog ili nadnaravno živoga). U ovu skupinu ulaze entiteti koji nisu živi, primjerice slike, figure, kipovi (usp. Brabec (1970), Maretić (1931), § 3.1.) Prototipni primjeri za to bili bi:

Na slici vidim **čovjeka**.

Čovjek na slici lovi **jelena**.

Sve što je prikazano na slici ako je izvanjezično živo, onda se u jeziku ponaša kao prototipno živo:

Neki će reći da vide **čovjeka** s ruksakom koji ide prema snježnoj šumi. Drugi će reći da vide **psa** koji trči prema kameri. Fotografija se masovno šera po društvenim mrežama. (www.24sata.hr, 5. 2. 2021.)

Majka Božja gleda u onoga tko promatra sliku, lijevom rukom grli **Isusa**, a desnom rukom pokazuje put. (www.jekatisine.org)

Primjera kipova i slika mnoštvo je u svijetu, a ovo su samo neki:

Ništa, ali baš ništa, vezano uz Bandićevog **Tudmana** nije napravljeno kako treba. (www.halter.org, 23.1.2019.)

Boris Ljubičić o optužbama da je **Tudmana** pretvorio u konja, tepihu u koji je skrio **Tita** i hrvatskom strahu od nove zastave. (www.tportal.hr, 1.12.2018.)

Stavili **Tita** pred predsjednicu i zapjevali joj 'Bella ciao'. (www.tportal.hr, 8.5.2015.)

Milanović ne vraća **Tita** na Pantovčak, ali zato uklanja i sve ostale biste. (www.narod.hr, 10.3.2020.)

Policija: Istražujemo tko je i zašto **Tudmana** gađao jajima. (www.24sata.hr, 15.2.2019)

Munja pogodila **Isusa Otkupitelja**. (www.bswireless.hr, 14.2.2008.)

ČOVJEK KOJI JE SRUŠIO '**KONČARA**' (www.24sata.hr, 10. 11.2018.)

Heroj koji je srušio **Končara** malo je popio. Protiv Rade, kaže, nema ništa. Ni ne poznaje ga. (www.telegram.hr, 8. 11. 2018.)²²

5.2.3. Nadnaravno živo

Nadnaravna bića: bogovi, anđeli u samom svom nazivu sadrže imenicu „biće“. To ih već povezuje s ljudskim i životinjskim bićima. Ta bića, iako su izvanjezično nevidljiva, u svijesti su govornika živa. Bogovi u mnogim religijama imaju moć nad ljudskim sudbinama, zemaljskim promjenama, društvenim događanjima te su poput anđela nalik ljudima (barem su tako prikazani na slikama). Myhill (1992: 38 prema Yamamoto 1999: 17) tumači da nadnaravna bića jesu živa, ali neljudska, dok ih Fowler (1977: 17 prema Yamamoto 1999: 17) svrstava u granične slučajeve između živih i neživih bića. Ipak, jednostavnije ih je nazivati nadnaravno živima, iako, treba biti svjestan Myhillova inzistiranja na uočavanju različitih stupnjeva / razina nadnaravnosti jer viša nadnaravna bića redovito su ljudskog oblika i ponašanja. Držeći se Myhillova inzistiranja na živosti tih entiteta, u ovom radu posvećena je posebna kategorija takvim primjerima:

andeo:

Gospodin se udostojao da vidim ovdje nekoliko puta ovo viđenje: vidjela bih pored sebe jednog **andela** (www.karmel.hr, 26.8.2016.)

I vidjeh drugoga **andela**. (*Otk 7: 12*)

Padre Pio **andela** je *čuvara* nazvao "nevidljivim prijateljem" (www.bitno.net, 23.9.2020.)

bog:

Najstariji lovac na svemirce: 'U **boga** ne vjerujem, a ni u izvanzemaljce!' (www.jutarnji.hr, 2. 5. 2021.)

Egocentrični despot Kim Jong-un vrši egzekucije nad sve većim brojem Sjevernokorejaca koji ga više ne štiju kao živog **boga**. (www.jutarnji.hr, 16. 8. 2021.)

duh:

Sting: Vidio sam **duha**. (www.24sata.hr, 21.11.2009.)

Video kamera u dvorištu snimila **duha**? (www.jutarnji.hr, 10.8.2020.)

²² Misli se na kip Rade Končara.

Nadzorna kamera uhvatila je '**duha**' male djevojčice unutar trgovine za prodaju mobitela u Velikoj Britaniji. (www.dnevnik.hr, 29. 9. 2011.)

vrag:

Ne možemo biti katolici i ne vjerovati u **vraga**. Ako tako činimo događa se ovo... (www.dnevno.hr, 7.12.2020.)

5.2.4. Nerealno živo

Mitološka i fiksijska bića

U drugu skupinu ulaze stara mitološka bića poput *diva*, *zmaja*, ali i moderna mitološka i fiksijska bića kao što su: *hobit*, *jednorog*, *vilenjak* itd.²³

div:

Molimo dječicu da se ne uplaše ukoliko na festivalu ugledaju ponekog velikog **diva**, a i patuljcima ćemo reći da ne krađu stvari i da se ne rugaju preslatkoj dječici. (www.legendfest.hr, 3.8.2014.)

Je li tko vidio **diva**? Raspisali tjeralicu za Hong-man Chojem. (www.24sata.hr, 27.10.2015.)

hobit:

Svoje prvo veliko djelo, popularnoga **Hobita**, započeo je 1932. godine, tek jednom rečenicom. (www.studentski.hr, 20. 9. 2016.)

Pomalo mi je teško izdvojiti najdražu knjigu iz opusa J. R. R. Tolkiena, no odlučujem se za "**Hobita**". (www.index.hr, 3. 2. 2019.)

jednorog:

Kamerom snimio **jednoroga**. (www.rtl.hr, 14. 10. 2010.)

Kanađanin snimio **jednoroga**. (www.tportal.hr, 19.10.2010.)

'Lovci na misterije' tvrde kako su u šumi snimili **jednoroga**. (www.24sata.hr, 18.10.2010)

vilenjak:

Zastane kako bi odlučila kamo dalje, kad na proplanku uz vatru vidi diva kamenoždera, noćnog **vilenjaka** kako jaše na šišmišu. (www.lektire.hr)

Putem je susreo **vilenjaka** Pericu pa su zajedno nastavili putovanje. (www.pupovaca.hr)

zmaj:

Sveti Juraj pravi je primjer kako odbijanjem služenja drugim božanstvima možemo svjedočiti snagu Isusa Krista i pobijediti **zmaja**. (www.dnevno.hr, 23.4.2018.)

Sveti Juraj – svetac koji je ubio **zmaja** i spasio djevojku. (www.dubrovnik.net.hr, 23.4.2020.)

Vidio sam opet **vraga**. (www.slobodnadalmacija.hr, 1.7.2017.)

²³ *Avatar* 'hinduističko božanstvo, *div* i *gigant* 'nadnaravno veliko biće ili duh', *zmaj* 'krilato čudovište' (www.hjp.hr, zadnji pristup: 21. 4. 2021).

Čovjekolika i virtualna bića

Možda čovjeku najbližnja mehanička naprava jest robot. Imenica *robot* zbog svoje sličnosti s čovjekom percipirana je u jeziku kao živa.²⁴

robot:

Vučić pitao **robot**a zašto je došao u Srbiju, pogledajte odgovor. (www.index.hr, 16. 6. 2020.)

Ali nakon što je to izjavio, pitao je **robot**a, "Želiš li uništiti ljude", na što je Sophia odgovorila "Uništiti ću ljude". (www.net.hr, 17. 3. 2016.)

5.2.5. Neživo koje ima ime

Ime je karakteristično za ljude. Imenovanje je stoga jedan od najčešćih postupaka oživljavanja (primjerice nazivi nagrada *Nobel*, *Oscar*). Međutim imenovane mogu biti i pojedine tvrtke, organizacije, stvari gdje značenje imena nije što živo kao u slučaju imena tvrtki, automobila, televizora (*Panasonic*, *Samsung*, *Mercedes*). U narednim primjerima vidjet će se što se događa s tim primjerima – ponašaju li se poput *Nobela* 'nagrada', *Alzheimer*a 'bolest', *Končara* 'tvrtka', odnosno preteže li G/A-sinkretizam ili N/A-sinkretizam.

Nadnaravno živo

Budući da su se u prethodnoj skupini obradila nerealna bića (nadnaravna, mitološka, fiksijska, virtualna), u ovoj skupini donose se prvo primjeri takvih imenovanih entiteta.

Bog:

Kad satnik vidje što se zbiva, stane slaviti **Boga**: »Zbilja, čovjek ovaj bijaše pravednik!« (*Mk* 15: 39)

Zašto molimo **Boga** kada On ionako zna što nam treba? (www.bitno.net, 26. 10. 2020.)

Vjerujem u **Boga**, Oca svemogućega...²⁵

Duh (Sveti):

Duha svoga / Svetoga, ne bojažljivosti (*2 Tim* 1: 7)

"Jeste li primili **Duha Svetoga** kad ste povjerovali?" (*Dj* 19: 2)

Kako doći do iskustva Duha Svetoga, kako moliti za **Duha Svetog**? (www.hagio.hr, 8. 5. 2021.)

Zli:²⁶

Te noći susreo sam **Zloga**. (www.narod.hr, 6.2.2017.)

²⁴ Neke od karakteristika izvanjezične, pa posljedično i jezične živosti, jesu i sposobnost govorenja i pamet.

²⁵ Prvi redak Apostoloskog vjerovanja.

²⁶ Misli se na vruga.

Isus je pobijedio već i svijet, **Zloga**, “čovjekoubojicu” od početka. (www.bitno.net, 12. 2. 2020.)

Nerealno živo

mitološka, fiktivna i virtualna bića:

Dobby:

Odmah su primijetili kako figura koja se gegu na snimci nevjerovatno podsjeća na kućnog **vilenjaka Dobbyja** iz serijala Harry Potter (www.net.hr, 12. 6. 2019.)

Korisnici Facebooka koji su komentirali Gomezinu objavu složili su se da je snimka sablasna, ali i da biće na snimci neodoljivo podsjeća na **vilenjaka Dobbyja** iz filmova o čarobnjaku Harryju Potteru. (www.zadarski.slobodnadalmacija.hr, 10. 6. 2019.)

Gollum:

Frodo je upozorio **Golluma** da će ga takvo obećanje oslijepiti. (www.hr.wikipedia.org, 17. 10. 2020.)

Ali nekoliko stranica kasnije, Legolas daje još jedan primjer Gandalfove brige za **Golluma**... (www.sci-fi.narkive.hr, prije 10 godina)

a Golluma jednostavno morate sami vidjeti da biste povjerovali. (www.večernji.hr, 9. 4. 2021.)

Pinokijo:

Da ne duljim, Lija i Mačak su **Pinokija** opljačkali i objesili o stablo, kad se na prozoru, na moju golemu radost, opet pojavila Djevojčica modre kose i zazvala Sokola. (www.jutarnji.hr, 25. 10. 2007.)

Kada Zrikavac pokuša zaustaviti **Pinokija** od svojih nauma, Pinokio se naljuti, udara ga čekićem po glavi i ubija. (www.ezadar.net.hr, 24. 7. 2020.)

Kako nam dalje govori, u ovom djelu pratimo lijenog, nestašnog, neodgovornog i nevoljama sklonog **lutka Pinokija**, koji je postao pristojan, hrabar i nesebičan dječak. (www.zadovoljna.hr, 3. 5. 2019.)

Razumije se da je neiscrpan broj ovakvih primjera te ovo ugrubo pokazuje ponašanje takvih imenica, odnosno to da će se imena nerealnih bića ponašati poput prototipno živih imenica.

Umjetnička djela

G/A-sinkretizam prisutan je i u vlastitim imena umjetnika (slikara, kipara, glazbenika, književnika) onda kada se metonimijski odnose na djela ili stvaralački opus (dakle na što neživo). Formula: *ime umjetnika za umjetničko djelo / opus* vidljiva je u sljedećim primjerima:

Andrić:

Ali čemu toliki štand za **Andrića**? (www.jutarnji.hr, 14. 11. 2014.)

Okidač su bile bošnjačke interpretacije da je Andrić mrzitelj muslimana. Htio sam istražiti na koji način oni interpretiraju i čitaju **Andrića**... (https://www.vecernji.hr, 1. 12. 2020.)

I uz sve to iza sebe je ostavio divljenja vrijednu literaturu, pa ako ne čitate **Andrića**, vrijedi pročitati knjigu o njemu. (www.jutarnji.hr, 12. 12. 2020.)

Bach:

Ribe slušaju **Bacha**. (www.matica.hr, 16.9.2004.)

Većina te djece dolazila je iz ateističkih obitelji. Pitao sam ih: "Je li moguće pjevati **Bacha** bez vjere?" "Vjerojatno ne", odgovorili su, "ali mi imamo vjere. (www.bitno.net, 2. 1. 2016.)

Kirurzi bi trebali slušati **Bacha** i **Beethovena** dok operiraju. (www.24sata.hr, 10.12.2019.)

Mozart:

Studija provedena 1993. godine na University of California od strane skupine studenata pokazala je da oni koji slušaju **Mozarta**, posjeduju jaču vještinu prostornog rezoniranja. (www.muzika.hr, 31.8.2016.)

Učenici za kaznu slušaju **Mozarta**. (www.tportal.hr, 26. 1. 2010.)

Rembrandt:

Nizozemski trgovac nekretninama otkrio prvog 'novog' **Rembrandta**. (www.novolist.hr, 16.5.2018.)

Nizozemska vraća **Rembrandta** kući, po rekordnoj cijeni. (www.novolist.hr, 22. 9. 2015.)

Shakespeare:

Stručnjaka za **Shakespearea** i Bacona. (www.jutarnji.hr, 15. 2. 2021.)

Zašto čitati **Shakespearea** 10 razloga. (www.gkm.hr)

Zašto čitati **Shakespearea**? (www.loomen.carnet.hr)

Ujević:

Svečanost ispred HNK: Glumci će čitati **Ujevića**, Parun i Krležu, a baletni solisti izvest će ulomak iz predstave u nastanku. (www.tportal.hr, 29. 5. 2020.)

'Tina **Ujevića** može se čitati kao Bibliju' (www.magazin.hrt.hr, 13. 11. 2020.)

Poslije je u stanu živjela neka njegova familija, da bi zatim, u etničkoj rekonpoziciji koja je Sarajevo zahvatila nakon zadnjega rata, Nikin stan pripao nekome tko za **Ujevića** nije imao interesa. Knjiga je čudom spašena iz smeća. (www.jutarnji.hr, 10.4.2010.)

Sljedeći primjeri potvrđuju redoviti metonimijski odnos koji opravdava G/A-sinkretizam za ovu skupinu:

Izbace li **Homera**, mladi će možda znati samo za Homera Simpsona (www.večernji.hr, 7. 3. 2016.)

Zašto na eLektirama vjerojatno nećemo pronaći 'Lovca u žitu' idućih 60 godina? (www.netokracija.com, 11. 5. 2015.)

Ostavit će im **Homera** i **Marulića**, a izbaciti **Salinger** i, recimo, **Pavličića**. (www.bljesak.info.hr, 11. 2. 2019.)

Tko kaže da netko neće izabrati **Jergovića**, **Tribusona** ili **Tomića** ako to žele – ako ih nema na popisu, to ne znači da ih učitelji neće moći birati – poručuju iz MZO-a. (www.jutarnji.hr, 2. 2. 2019.)

Preveo je **Shakespearea**, V. Woolf, **Prousta**, Petrarca, **Dantea**, D. Lessing i mnoge druge.
(www.jutarnji.hr, 27. 4. 2019.)
Sjećanje na hrvatskoga **Balzaca**. (www.nsk.hr, 11. 9. 2018.)

Umjetnička djela poprimaju G/A-sinkretizam i kada *ime lika* stoji za cijelo *umjetničko djelo*. Drugim riječima, imena živih junaka, kao što su u naslovima knjiga poput: *Lovac u žitu*, *Mali princ*, redovito se pojavljuju u G/A-sinkretizmu:

Zašto na eLektirama vjerojatno nećemo pronaći 'Lovca u žitu' idućih 60 godina?
(www.netokracija.com, 11. 5. 2015.)
Književna kritičarka Dubravka Težak na predstavljanju knjige istaknula je da **Maloga princa** vole sve generacije još od 1943., jer priča u sebi nosi univerzalne vrijednosti do dan danas.
(www.narodnilist.hr, 21. 5. 2019.)

Međutim zanimljivo je vidjeti da se imenice koje inače ne znače što živo ili izravno se ne odnose na što živo ponašaju poput prethodnih primjera. Ovdje se radi o imenicama koje znače koje mitološko, fiktionalno ili nadnaravno biće (usp. § 5.2.3. i 5.2.4.) kao u primjerima filmova i knjiga: *Avatar*, *Hrvatski bog Mars* i *Kiklop*.²⁷ Tu su i opće imenice koje izvanjezično znače što neživo, a u jeziku se u nazivu pojedinih filmova može susresti i G/A-sinkretizam, iako vrlo ograničeno. Sve rečeno potvrđuju sljedeći primjeri:

Avatar:

Zarada je veća za **Avatara** nego za Titanica. (www.jutarnji.hr, 25. 1. 2010.)
Avatara je doživljaj gledati u 3d...Gledao **Avatara** u kinu i umro od moždanog udara...
(www.index.hr, 19. 1. 2010.)

Rjeđe N/A:

10 razloga za ne gledati '**Avatar**'. (www.tportal.hr, 15. 2. 2010.)

Hrvatski bog Mars:

zapovjednik grada Zagreba general Štancer osobno zabranjuje "Hrvatskog **boga Marsa**" nazvavši tu knjigu gadalukom kojim se trovala naša mladež. (www.večernji.hr, 4. 7. 2018.)
Kao u nekom 'remakeu', doživjeli smo pred svojim očima 'Pijanu novembarsku noć' i 'Na rubu pameti', 'Hrvatskog **boga Marsa**' i – dakako – 'Glembajeve'. (www.express24sata.hr, 21. 1. 2019.)

Kiklop:

Kiklopa u Gavelli zaista je pratila nesreća. (www.večernji.hr, 25. 2. 2019.)
Branili su mi snimiti i **Kiklopa** i Glembajeve i Generala. I svima sam rekao: Ma boli me.
(www.večernji.hr, 17. 4. 2017.)

²⁷ *Mars* 'rimski bog rata', *kiklop* 'jednooki div' (www.hjp.hr, zadnji pristup: 19. 6. 2021).

Drago mi je, dakako, što je, primjerice, Jutarnji list **Kiklopa** proglasio našim najboljim romanom. (www.jutarnji.hr, 25. 2. 2019.)

dr. sc. Lana Molvarec s Filozofskog fakulteta u Zagrebu uputila je publiku kako čitati **Kiklopa** danas... (www.dalamicijadanas.hr, 8. 4. 2019.)

Orašar:²⁸

Nedugo prije nego što je Čajkovski počeo skladati "**Orašara**" preminula je njegova sestra. (www.zadovoljna.dnevnik.hr, 24. 12. 2019.)

Krojači su za '**Orašara**' radili i deset sati na dan, pa čak i noću. (www.24sata.hr, 29.11.2019.)

HNK poklanja '**Orašara**' socijalno najugroženijim građanima Zagreba. (www.magazin.hrt.hr, 14.11.2018.)

Vučjak:²⁹

Ukupno je objavio osamnaest dijaloških tekstova (...) **Vučjaka** (1923). (www.enciklopedija.hr) Slobodan ulaz na "**Vučjaka**" za 120. obljetnicu zgrade (...) Zagledan u njezin predtekst kao žanrovski labilnu građu prevratnih vremena, pisac je osjećajući rat s kojim se njegova kultura probudila tek kada je kao takav završio, redatelju ostavio **Vučjak**. (www.mojzagreb.info.hr, 14. 10. 2015.)

Sviben je početkom prosinca "**Vučjaka**" režirao u Hrvatskom narodnom kazalištu u Osijeku. (www.matis.hr, 29.12.2014.)

U travnju 1977. u kazalištu "Gavella" redatelj Joško Juvančić režirao je Krležin "**Vučjak**". (www.večernji.hr, 3.1.2015.)

Šteta, jer baš u Dugoj Rijeci Krleža počinje pisati roman 'Zeleni barjak', koji onda prerađuje u '**Vučjak**' (www.jutarnji.hr, 10.3.2021.)

Imenica *Titanic* naziv je broda i uvijek ćemo reći da se netko *ukrcao na Titanik*, a ne na Titanika.

Isto tako imenica *Matrix* neživog je značenja:

Avatar nadmašio **Titanic**. (www.poslovni.hr, 27. 1. 2010.)

Pogledali su **Matrix** i sada posvuda pronalaze pogreške u matrici. (www.dnevnik.hr, 7. 12. 2019.)

Međutim, može se pojaviti i G/A-sinkretizam kao u primjerima:

Matrix:

Uključujući kultnog **Matrixa**... (www.kontekst.io.hr)

Zinedine Zidane nokautirao nestašnog **Matrixa** (www.index.hr, 7. 4. 2008.)

Titanic:

²⁸ *Orašar* 'lutka vojnika koja donosi sreću' (www.hjp.hr, zadnji pristup: 13. 1. 2021).

²⁹ Zanimljivo je ponašanje imenice *vučjak* u nazivu Krležine istoimene drame koja zapravo označava geografsko mjesto i unatoč tomu pojavljuju se uz N/A-sinkretizam i potvrde G/A-sinkretizma.

Nadmašio **Titanica**: Avatar postigao najveću zaradu. (www.nacional.hr, 27. 1. 2010.)

Zarada je veća za Avatara nego za **Titanica** (www.jutarnji.hr, 25. 1. 2010.)

Nagrade

Nagrade u svome nazivu često imaju naziv životinje ili čovjeka. Naime, njihovi nazivi često potječu od imena utemeljitelja nagrada, kao što je u slučaju Nobelove nagrade.³⁰ Pišković navodi imenovanje kao mogući razlog oživljavanja određene stvari (Pišković 2011: 135). Najpoznatije nagrade u obliku su kipića koji predstavljaju ljudsku figuru (primjerice *Oscar*, *Porin*). Mogu biti i reljefi lica njihovih utemeljitelja (*Nobelova nagrada*, *Pulitzerova nagrada*). Neke pak nagrade nemaju veze s utemeljiteljem nagrade poput nagrade *Goranov vijenac*. Te imenice su prototipno žive, ali označuju što neživo (stvar, predmet). To je posljedično utjecalo na G/A-sinkretizam što se očituje kada kažemo da je netko osvojio *Nobela*, *Gorana*, *Marula*... Vjerojatno su najpoznatije nagrade *Grammy* i *Emmy*.³¹ U obaju naziva zabilježeni su i G/A i N/A-sinkretizam, s tim da je u slučaju nagrade *Emmy* češći N/A-sinkretizam:

Emmy:

Mark Ruffalo održao je inspirativan govor dok je preuzimao svog **Emmyja** za ulogu u "I Know This Much Is True". (www.muzika.hr, 21. 9. 2020.)

Na 59. dodjeli po redu, održanoj sinoć u Los Angelesu, mafijaška je «Obitelj Soprano» nakon višegodišnjih razočarenja napokon dobila svog prvog **Emmyja** (www.dw.com/hr, 17. 9. 2007.)

Iskoristio priliku: Osvojio je **Emmyja** pa zaprosio djevojku (www.24sata.hr, 18. 9. 2018.)

Nominirana za **Emmy** sedam puta (www.24sata.hr, 13. 1. 2017.)

Hrvatica osvojila već četvrti **Emmy**! (www.večernji.hr, 9. 5. 2015.)

Ova serija dobila je čak 18 nominacija za **Emmy** (www.index.hr, 29. 7. 2020.)

Grammy:

Kaytrinada postao prvi crni umjetnik koji je osvojio **Grammyja** za najbolji album plesne glazbe. (www.mixmagadria.net, 15. 3. 2021.)

Kanye West uzeo je **Grammyja** za gospel album 'Jesus is King', dok je Beyonce osvojila nagradu za najbolji glazbeni video za 'Brown Skin Girl'. (www.tportal.hr, 15. 3. 2021.)

Na samom je svjetskom vrhu u podupiranju humanitarnih organizacija, zbog čega je za humanitarnu skladbu »We Are the World« zajedno s Lionelom Richijem osvojio **Grammyja**. (www.enciklopedija.hr, zadnji pristup: 31. 11. 2020.)

³⁰ Alfred Nobel bio je utemeljitelj Nobelove zaklade iz koje se svake godine dodjeljuju Nobelove nagrade.

³¹ Ime „Emmy“ je ženska verzija imena „Immy“, *nadimka koji je iskorišten za cijevi ranih televizijskih kamera* (www.wikipedia.hr). Zanimljivo je da sam nagrada *Emmy* izgleda kao žena sa krilima koja drži atom, ali u hrvatskom jeziku ponaša se kao imenica *a*-deklinacije muškog roda.

Taylor Swift osvojila **Grammy** za najbolji album i ušla povijest, a Beyonce postala rekorderka i sad ih u karijeri ima ukupno 28 (...)
Folklore” Taylor Swift proglašen je albumom godine, a Eilishin (19) “Everything I Wanted” osvojio je **Grammy** za pjesmu godine. (www.radiodalmacija.hr, 15. 3. 2021.)

Sljedeći primjeri naziva nagrada koji su skloniji G/A-sinkretizam (u supostojanju s N/A-sinkretizmom) doneseni su abecednim redom:

Golob:

Alka Vuica osvojila "**Goloba**" za najbolju ljubavnu pjesmu. (www.ezadar.net.hr, 7. 5. 2010.)

Goran:

Rano si dobila **Gorana** za mlade pjesnike, što je već nekoliko puta istaknuto. Kako je poezija zapravo došla do tebe i zadobila već tako rano tvoju ljubav? (www.mvinfo.hr, 12. 6. 2020.)

Gorana za mlade pjesnike na festivalu Prvi prozaik na vrh jezika... (www.tportal.hr, 30. 6. 2016.)
dok je **Gorana** za mlade pjesnike osvojila studentica Mateja Jurčević za rukopis Paranoja. (www.voxfeminae.net, 7. 3. 2016.)

Kiklop:

Julijana Matanović i Anka Dorić osvojile **Kiklopa!** (www.večernji.hr, 14. 12. 2011.)

Ivana Simić Bodrožić dobila '**Kiklopa**' za 'Hotel Zagorje' (...) "**Kiklop**" za publicističku knjigu godine osvojio je Ivo Žanić za knjigu "Kako bi trebali govoriti hrvatski magarci. (www.jutarnji.hr, 11. 12. 2010.)³²

Nives bi **Kiklopa** dobila u svakoj zemlji. (www.jutarnji.hr, 11. 12. 2008.)

Michelin:

Restorani Monte iz Rovinja, koji je prije tri godine prvi dobio **Michelina** u Hrvatskoj. (www.večernji.hr., 1. 2. 2017.)

Pelegrini osvojio **Michelina**. (www.jutarnji.hr, 2. 3. 2018.)

Nobel:

Tko će ove godine osvojiti **Nobela?** (www.jutarnji.hr, 6. 10. 2019.)

Veliko priznanje za legendarnu grupu: osvojili glazbenog **Nobela!** (www.večernji.hr, 15. 6. 2018.)

Prva žena u povijesti: Iranka osvojila 'matematičkog **Nobela**'. (www.24sata.hr, 13. 8. 2014.)

Oscar:

Renee Zellweger je osvojila **Oscara** za najbolju glumicu na 92. dodjeli Oscara. (www.rtl.hr., 10. 2. 2020.)

Film 'American Factory' dobio **Oscara**, financirale ga Obame... (www.24sata.hr, 10. 2. 2020.)

Film o Srebrenici 'Quo Vadis, Aida?' redateljice Jasmile Žbanić nominiran za **Oscara!** (www.jutarnji.hr, 15. 3. 2021.)

³² Opet je prisutno kolebanje između N/A i G/A-sinkretizma unutar istog članka.

Zanimljivo je kako je film „Quo Vadis, Aida?“ u *Večernjem listu* u istom članku ušao u uži izbor za Oscara i za Oscar, a R. Zwelleger je, u istom članku, osvojila svoj drugi Oscar. (www.rtl.hr., 10.2.2020.) Dakle uz G/A-sinkretizam pojavljuje se i N/A-sinkretizam.

Porin:

Urban odbio **Porina**. Objavljene nominacije za **Porina**. (www.jutarnji.hr, 20. 2. 2020., 21.2.2020.)

Porin za album godine dobio... (www.večernji.hr, 29. 3. 2019.)

Varaždinski skladatelj Davor Bobić osvojio **Porina** za najbolju skladbu klasične glazbe! (www.regionalni.hr, 16. 5. 2020.)

Ogenj nominirani za **Porina** (...) Ogenj bi u svojoj kolekciji mogao imati još jedan album okrunjen najprestižnijom hrvatskom glazbenom nagradom. Naime, drugi studijski album fakina iz Koprivnice “Si kak jen” nominiran je za **Porin** i to u kategoriji najbolji World Music album. (www.novosti.hr, 26. 2. 2021.)

Tko je sve sinoć ovožio **Porina**? (...) U toj kategoriji **Porin** za najbolju produkciju dobio je i Branimir Jovanovac za Mijin album “Život nije siv”. (www.journal.hr, 24. 3. 2018.)

Pulitzer:

Neće dobiti **Pulitzera**... (www.večernji.hr, 6. 6. 2018.)

Ali “Damn” ipak nije osvojio nagradu za poeziju, nego **Pulitzera**. (www.jutarnji.hr, 23. 4. 2018.)

Ovo je fotografija koja je osvojila prestižnog **Pulitzera**. (www.dnevnik.hr, 17. 4. 2012.)

Pulitzera su po prvi put dobili internetski portali. (www.24sata.hr, 13. 4. 2010.)

Tony:³³

Scarlett Johansson osvojila je **Tonyja** za sporednu žensku ulogu za predstavu Arthura Millera 'Pogled s mosta'. (www.tportal.hr, 14. 6. 2010.)

nedjelju su sve oči bile su uprte u njega jer je bio nominiran za **Tonyja** u kategoriji za najboljeg glavnog kazališnog glumca. (www.rtl.hr, 13. 6. 2018.)

C. Zeta-Jones osvojila je **Tonyja** za najbolju glumicu. (www.24sata.hr, 14. 6. 2010.)

Neke nagrade u svome nazivu imaju ime životinje kao što su nagrade: *Zlatni medvjed*, *Venecijanski lav*, *Crni mačak*, *Srebrni* i *Zlatni galeb*:

galeb:

Što se nagrada publike tiče, iako je prvo mjesto osvojila klapa Rišpet, drugo mjesto, odnosno **Srebrnog galeba**, osvojio je Mladen Grdović. (www.glasslavonije.hr, 9. 7. 2013.)

Pjesma 'Zašto uvijek pivan' Tomislavu Braliću i klapi Intrade donijela je Zlatnog **galeba**, Grand Prix 52. Splitskog festivala. (www.24sata.hr, 1. 7. 2012.)

Stručni žiri odlučio je zlatnoga **galeba** dodijeliti Doris Dragović, srebrnoga duetu Miroslava Škore i Thompsona te brončanog Nini Badrić. (www.večernji.hr, 1. 7. 2002.)

³³ Nagrada je dobila ime po glumici Antoinette Perry.

lav:

Zlatnog **lava** u Veneciji dobila mračna drama 'Joker' s Joaquinom Phoenixom u glavnoj ulozi... (www.tportal.hr, 7. 9. 2019.)

Srebrnog **lava** osvojio je meksičko-francuski triler "New Order" koji je režirao Michel Franco.

Mate Matišić osvojio ovogodišnji Zlatni **Lav**. (www.umag.hr, 6. 9. 2020.)

mačak:

Zlatna Koogla zamijenila Crnog **mačka**. (www.večernji.hr, 31. 3. 2005.)

Bend je 90-ih pobijedio na tada prestižnom Art&Music festivalu u Puli, osvojio Crnog **mačka** za Najbolji novi bend. (www.glasslavonije.hr, 30. 1. 2016.)

medvjed:

Film iz Perua osvojio Zlatnog **medvjeda** na Berlinaleu. (www.večernji.hr, 14. 2. 2009.)

Danis Tanović osvojio srebrnog **medvjeda** u Berlinu. (www.jutarnji.hr, 20. 2. 2016.)

Srebrnog medvjeda za najbolju sporednu ulogu dobila je Lilla Kizlinger za 'Rengeteg...' (www.24sata.hr, 5. 3. 2021.)

Zlatni **medvjed** za najbolji film osvojio je "Taxi" (www.glasslavonije.hr, 16. 2. 2015.)

Bolesti

Metonimijski odnos prisutan je i kod naziva pojedinih bolesti kao što su *Alzheimerova bolest*, *Downov sindrom*, *Parkinsonova bolest* prema formuli: *ime liječnika za bolest: Alzheimer, Down, Parkins(on)*, stoga je uz N/A-sinkretizam u razgovornom stilu čest G/A-sinkretizam:

Alzheimer:

Našli ključ za **Alzheimer**. (www.jutarnji.hr, 20. 6. 2013.)

Otkrit ćemo **Alzheimer** i 30 godina prije nego obolimo. (www.jutarnji.hr, 28. 9. 2010.)

Imate li **Alzheimer**? (www.alzheimer.hr, 21. 3. 2017.)

Dakako, to ne znači da će svi ti milijuni s gingivitisom dobiti **Alzheimer**. (www.tportal.hr, 3. 2. 2019.)

Autori studije ističu kako nemogućnost dostizanja dubokog sna podiže rizik za **Alzheimer** ili je jedan od ranih znakova bolesti. (www.24sata.hr, 13. 3. 2020.)

Stres je okidač za **Alzheimer**? (www.večernji.hr, 19. 11. 2013.)

Kina odobrila lijek od algi za **Alzheimer**, prvi novi tretman u zadnjih 17 godina. (www.index.hr, 4. 11. 2019.)

Novi lijek za **Alzheimer**. (www.jutarnji.hr, 30. 5. 2012.)

Lijek za **Alzheimer**: Djeluje u ranijim fazama užasne bolesti (www.24sata.hr, 23. 7. 2015.)

Na moje pozive nije reagirao, a kada bih mu došla blizu, prestrašio se. Nakon razgovora s mnogim stručnjacima došli smo do zaključka da ima pseći **Alzheimer** – kognitivnu disfunkciju kojoj nema lijeka. (www.index.hr, 20. 6. 2018.)

Down:

Majka iz Splita: U rodilištu su mi hladno rekli: Dobili ste **Downa!** (www.slobodnadalmacija.hr, 21. 3. 2015.)

Mateo ima **Downa**, ali borit će se za Hrvatsku i zlato u džudu. (www.24sata.hr, 28. 11. 2015.)

Uz N/A-sinkretizam:

'Kad se naš sin rodio, supruga nije mogla podnijeti što ima **Down.**' (www.dubrovnikinsider.hr, 14. 10. 2020.)

"Supruga nas je napustila jer naš sin ima Down. Ja ga nikad neću ostaviti. (www.index.hr, 14. 10. 2020.)

'SVOG BRATA VOLIM NAJVIŠE' Majka ga odbacila jer ima **Down**, a ova curica ga prigrlila. (www.net.hr, 19.2.2015.)

Parkins:

Pacijenti **Parkinsa** u nekim slučajevima mogu primijetiti pogoršanje osnovne bolesti. (www.oazadom.hr, 22. 8. 2018.)

Gđa Branka ima **Parkinsona**: 'Uživajte u svakom jutru, možda je ljepše od onih koja slijede' (www.24sata.hr, 11. 4. 2021.)

Više od 15 tisuća građana ima **Parkinsona**. (www.nacional.hr, 10. 4. 2021.)

Pfizer:

a tko je primio **Pfizera** u Sloveniju može sedam dana nakon drugog cijepljenja. (www.telegram.hr, 28. 3. 2021.)

Izrael se vratio u život, društvenim mrežama širi se video ljudi kako nazdravljaju 'za **Pfizera**', traži se stol viška..., 'Ožiljci od lockdowna još su vidljivi' (www.jutarnji.hr, 17. 3. 2021.)

Mrežama se širi video iz Izraela, na ulicama partijaju kao nekad i nazdravljaju: 'Za **Pfizera!**' (www.jutarnji.hr, 17. 3. 2021.)

U imenice *Pfizer* češći je N/A-sinkretizma:

Cijene ne ovise o djelotvornosti (koja je za **Pfizer** i Modernu utvrđena na odličnih 95 posto) (www.jutarnji.hr, 22. 1. 2021.)

Primio **Pfizer**, a potom, u drugoj dozi, kinesko cjepivo!?! (www.osijekexpress.hr, 1. 3. 2021.)

Načelnik Kalnika: Nećemo AstraZenecu, spremni smo platiti za **Pfizer** ili Modernu. (www.index.hr, 18. 3. 2021.)

I dok neke države poput Italije i Poljske već ističu da će tužiti **Pfizer** (www.večernji.hr, 24. 1. 2021.)

'Kad se naš sin rodio, supruga nije mogla podnijeti što ima **Down.**' (www.dubrovnikinsider.hr, 14. 10. 2020.)

"Supruga nas je napustila jer naš sin ima Down. Ja ga nikad neću ostaviti. (www.index.hr, 14. 10. 2020.)

'SVOG BRATA VOLIM NAJVIŠE' Majka ga odbacila jer ima **Down**, a ova curica ga prigrllila.
(www.net.hr, 19. 2. 2015.)

Blagdani i praznici

Brojni blagdani i praznici u svijetu imaju u svome nazivu najčešće ime sveca ili Boga te u skraćenom obliku metonimijski (*ime sveca za blagdan / praznik*) redovito se pojavljuje G/A-sinkretizam. Sljedeći to primjeri ilustriraju:

Krist Kralj:

U nedjelju 22. studenoga Crkva slavi **Krista Kralja**. (www.croativ.net, 22. 11. 2020.)

U nedjelju 22. studenoga Crkva slavi **Krista Kralja**. (www.hkm.hr, 21. 11. 2020.)

Sveti Josip:

Danas slavimo **svetog Josipa** (www.laudato.hr, 19. 3. 2021.)

19. danom mjeseca ožujka kada cijela Crkva slavi **svetog Josipa**. (www.gospa-sinjska.hr, 12. 1. 2021.)

Katolička crkva na današnji dan slavi **Svetog Josipa**, Isusovog hranitelja i zaručnika Blažene Djevice Marije. (www.direktno.hr, 19. 3. 2020.)

Sveti Patrik:

Zašto slavimo **Svetog Patrika**? (www.tportal.hr, 18. 3. 2015.)

Nova runda za **svetog Patrika**. (www.pvinica.net, 17. 3. 2021.)

Naime, **svetog Patrika** slave diljem svijeta... (www.prigorski.hr, 17. 3. 2020.)

Sveti Petar i Pavao:

MAKARANI SVETKOVALI **SV. PETRA I PAVLA**. (www.makarsko-primorje.com, 30. 6. 2020.)

Zanimljivo je da za razliku od naziva blagdana, toponimi poput *Sveti Petar u Šumi*, *Sveti Martin na Muri* ili *Sveti Petar na Moru* u svome skraćenom obliku ne podliježu G/A-sinkretizmu, nego je redovit N/A-sinkretizam (usp. Maretić (1931), § 3.1.):

Sveti Martin:

Nogomet: Dino Jambres iz Kotoribe otišao u **Sveti Martin** na Muri. (www.međimurje.hr, 21. 1. 2016.)

Kovačević otišao u **Sveti Martin**, Mumlek preuzeo juniore. (www.aktualno.hr, 30. 10. 2018.)

Kasno poslije podne pošao sam u **Sv. Martin**, prvi put, kroz Brezinu... (iz pisma kardinala Franje Kuharića, prema (zupasvetimartinpodokicem.facebook.com)

Sveti Petar:

Samostan je opustošen i razoren 1991. za srpske agresije, zbog čega su pavlini otišli u **Sveti Petar** u Šumi. (www.enciklopedija.hr)

'Mali zeleni' posjetili **Sveti Petar**. (www.jutarnji.hr, 7. 3. 2009.)

Ministrica poljoprivrede Marija Vučković je u petak, 16. travnja 2021 posjetila **Sv. Petar** u Šumi i Istru. (www.svpetarusumi.hr, 17. 4. 2021.)

Tvrtke i njihovi proizvodi

U ovoj skupini primjera razlikuju se sami nazivi tvrtki koji potječu od vlastitog imena osnivača primjerice tvrtka *Rimac*, *Končar*, *Gucci* gdje je vrlo čest metonimijski motiviran G/A-sinkretizam kao u sljedećim primjerima:

Gavrilović:

Drimia je nastavila raditi za **Gavrilovića** i kad je Tomislav Karamarko postao drugi čovjek Vlade, države koja je u milijunskom sporu s Gavrilovićem. (www.drum.hr, 18. 5. 2016.)

Ana Karamarko radi i za **Gavrilović** koji tuži Hrvatsku za 1,5 milijardu kuna. (...) Agencija Drimia Ane Karamarko, supruge drugog čovjeka Vlade RH, radi za mesnog diva **Gavrilovića** koji državu tuži za 1,5 milijardi kuna. Obje strane o suradnji šute. (...) Drimia je nastavila raditi za **Gavrilovića** i kad je Tomislav Karamarko postao drugi čovjek Vlade, države koja je u milijunskom sporu s Gavrilovićem. (www.express.24sata.hr, 18. 5. 2016.)

Policija pretražuje petrinjski **Gavrilović**. (www.novolist.hr, 21. 20. 2014.)

HRVATSKE MAME TRADICIONALNO BIRAJU **GAVRILOVIĆ**. (www.menu.hr, 2. 9. 2012.)

Sjetimo se samo 15-godišnje Brooke Shields koja u kampanji za **Calvin Klein** nosi traperice. (super1.telegram.hr, 11.8.2020.)

Gucci:

Ne zna za **Guccija**. (www.vecernji.hr, 13. 11. 2011.)

Zagorka Ivana radi za **Gucci**, živi u Cannesu, a u braku je s poznatim košarkašem! (www.zagorje.com, 31. 5. 2018.)

Klein:

Za **Calvina Kleina** (www.index.hr, 24. 8. 2016.)

Crawford je redovito nosila revije za tu modnu kuću, a Kaia je upravo za **Calvina Kleina** prvi put prošetala pistom, noseći njihovu kolekciju iz sezone jesen/zima 2018. (www.gloria.hr, 2. 4. 2021.)

Sjetimo se samo 15-godišnje Brooke Shields koja u kampanji za **Calvin Klein** nosi traperice. (super1.telegram.hr, 11. 8. 2020.)

Končar:

Južnoafrički sindikati tuže **Končara**. (www.portalnovosti.com, 24. 10. 2019.)

Vinka i Mirko Cetinski optuženi da su oštetili **Končara** za 90,5 mil. kn! (www.vecernji.hr, 7. 2.2014.)

Oštetili **Končara** za još osam milijuna kuna. (www.tportal.hr, 22. 4. 2011.)

Cetinski i partneri oštetili su **Končara** za još 8 milijuna kuna. (www.24sata.hr, 22. 4. 2011.)

Prejeftino prodali tvornicu Tulipan grupi, oštetili **Končar** za 8 milijuna eura. (www.index.hr, 9. 3. 2011.)

Rimac:

Porsche ulaže dodatnih 70 milijuna eura u **Rimca**. (www.zimo.dnevnik.hr, 8. 3. 2021.)

Novi veliki korak za **Rimca**: Porsche uložio još 70 milijuna eura u njegovu firmu. (www.poslovni.hr, 8. 3. 2021.)

Vuitton:

U 64. godini novo lice za **Louisa Vuittona**. (www.jutarnji.hr, 3. 8. 2007.)

Neki nazivi tvrtki poput *Agrokora*, *JANAF-a*, *Mercedesa*, *Panasonica*, *Samsunga*, budući da ne potječu od vlastitog imena čega živoga, najčešće se pojavljuju u N/A-sinkretizmu:

Pročitajte tekst tužbe kojom Todorić kani vratiti **Agrokor** u svoje ruke. (www.tportal.hr, 12. 1. 2018.)

USKOK proširio istragu: Sanader i Ježić pokušali su oštetiti **JANAF** za 10 milijuna eura. (www.24sata.hr, 8. 3. 2011.)

Tužio **Mercedes** zbog kožnih sjedala i dobio odštetu. (www.

Mogu li brendovi Gorenja preživjeti **Panasonic**? (www.večernji.hr, 26. 6. 2018.)

Apple ponovno tuži **Samsung**. (www.dnevnik.hr, 17. 6. 2011.)

Vrlo su rijetke potvrde G/A-sinkretizma u takvim slučajevima:

Ovo partnerstvo je prilika za **Panasonica** da predstavi... (www.sat-multimedia.hr, 26. 5. 2017.)

Samsunga od loše prodaje mobilnih telefona spašava biznis s čipovima. (www.telegram.hr, 9. 10. 2015.)

Iz toga se može zaključiti da imena tvrtki nazvanih prema čovjeku (*Gavrilović*, *Končar*, *Rimac*, *Gucci*, *Klein*) redovito se pojavljuju u G/A-sinkretizmu, dok ona koja znače što neživo (*Samsung*, *Panasonic*) vrlo rijetko imaju G/A-sinkretizam (u korpusu je zabilježen samo jedan primjer G/A-sinkretizma za pojedinu tvrtku), a češće N/A-sinkretizam.³⁴ Međutim u sljedećim primjerima vidjet će se da se proizvodi tih tvrtki drugačije tretiraju, odnosno pokazuju veću tendenciju širenja G/A-sinkretizma.

³⁴ *Samsung* na korejskom jeziku znači *tri zvijezde* (www.wikipedija.hr). *Panasonic* znači *sav zvuk* (www.wikipedia.org).

Prometala

Piškočić (2011) navodi primjer automobila koji oživljuju u jeziku upravo zbog njihova imenovanja. Doduše, *Samsung*, *Mercedes*, *Audi* izvanjezično ne znače što živo (ne potječu od imena ljudske osobe) Yamamoto uočava granične slučajeve između živosti i neživosti na općoj ljestvici / hijerarhiji živosti, primjerice različite strojeve čije funkcioniranje nalikuju ljudskome. Yamamoto spominje činjenicu da su prvotno automobili bili zamjena za konje te smo danas pokretni zahvaljujući njima, stoga ih vlasnici često smatraju članom obitelji. Usto imaju svjetla nalik očima, brojeve nalik ustima i gume nalik nogama te da su zbog toga čovjekoliki strojevi (usp. *Prikaz 2*, Yamamoto 1999: 18). Ipak, primjeri iz ovog korpusa pokazuju da su upravo imenovanje i metonimijski odnos te pojedinačnost (za razliku od tvrtke, organizacije, usp. gore) tih entiteta zaslužni za G/A-sinkretizam:

Audi:

Htio kupiti **Audija** iz Francuske pa ostao bez 27.000 kuna. (www.zadar.hr, 8. 11. 2016.)

Nominalnih 116 KS odaje dojam puno više i zaista kupac upravo ovakvog **Audija** neće moći kriti zadovoljstvo. (www.cropc.hr, 29. 11. 2017.)

Ferrari:

Kerum kupio **Ferrarija** na braniteljsku povlasticu. (www.tportal.hr, 26. 3. 2009.)

Igrači odbili smanjenje plaće: Modrićev suigrač kupio **Ferrarija**. (www.24sata.hr, 30. 1. 2021.)

Jedinog **ferrarija** u Zadarskoj županiji vozi Tomislav Jerak. (www.zadarskilist.hr)

Ford:

Uživo su vidjeli (**Forda**) **Taurusa**... (www.b92.net., 22. 1. 2009.)

Zadranin (25) vozio **Forda** s 2, 57 promila (www.zadarski.slobodnadalmacija.hr, 16. 7. 2019.)

Jaguar:

Milijan Brkić vozi 25 godina starog **Jaguara** po Hercegovini i Zagrebu. (www.24sata.hr, 3. 9. 2019.)

Jedan tapetar, recimo, vozi prekrasnog „**jaguara**”, kaže Marjanović Kavanagh. (www.poslovni.hr, 9. 2. 2007.)

Radio je i po 80 sati tjedno, odlično zarađivao i vozio **Jaguara**. (www.net.hr, 27. 10. 2019.)

BRZI I ŽESTOKI NA SLOVAČKI NAČIN: Vozio **Jaguara** 247 km/h. (www.narodnilist.hr, 13. 7. 2016.)

Mercedes:

Svećenik iz Slavonije koji je kupio **Mercedesa**. (www.net.hr, 15. 12. 2017.)

Pavo Prkoča kupio starog **Mercedesa**. (www.dubrovackidnevnik.hr, 26. 4. 2020.)

Don Andrija Vrbanić iz Ivanovca kraj Osijeka tako je zamijenio svog starog **Mercedesa** novijom limuzinom E klase vrijednom do 400 tisuća kuna. (www.index.hr, 13. 12. 2017.)

Kako povratnik iz Australije kupuje **Mercedes**: Bez razmišljanja je uzeo metar u ruke. (www.jutarnji.hr, 5. 11. 2020.)

Došao po Titov brod, kupio i "**mercedes**" (www.vecernji.hr, 16. 2. 2002.)

Štedjeli su na hrani kako bi u Njemačkoj mogli kupiti **Mercedes**. (www.vecernji.hr, 15. 5. 2018.)

Slavonski svećenik kupio luksuzni **Mercedes**: "Zar ga vi ne bi kupili da možete?" (www.index.hr, 13. 12. 2017.)

Najskuplji **Mercedes** ikad kupio je poduzetnik... (www.24sata.hr, 13. 9. 2017.)

Opel:

„Tko nije vozio **Opela**, nije vozio." (www.dalmacijadanas.hr, 6. 10. 2019.)

Platio jednu ratu, vozio i prisvojio **Opela**. (www.radio.hrt.hr, 2. 11. 2018.)

Snijeg s krova uništio **Opela**. (www.bljesak.info, 18. 2. 2012.)

Pioneer:

Kada je Sony odabrao LCD umjesto plazmi još davne 2005., te ostavivši **Pioneera** bez partnera. (www.hdtelevizija.hr, 5. 3. 2008.)

Prestigavši svoga pet godina starijeg **brata Pioneera**. (www.via.pondi.hr)

Seat:

Splićanin prodao ovršenog **Seata** i nije vratio novac kupcu, ali ima opravdanje: 'Imao sam problema s kockom i vjerovao sam da ću se zaposliti na brodu...' (www.slobodnadalmacija.hr, 20. 6. 2019.)

Dvojica vozača se posvadala na semaforu: Jedan izvadio kliješta i razbio **Seata**. (www.jutarnji.hr, 9. 4. 2011.)

Prodao oštećenog **Seata** kao novo vozilo. (www.057info.hr, 22. 4. 2011.)

Viper:

Osis je prijedlog kako bi mogla izgledati zamjena za legendarnog **Vipera**. (www.index.hr., 22. 7. 2016.)

Razvitkom SUV-ova i ekonomizacijom agregata, a u tom vrlo novom svijetu nema mjesta za Dodge **Vipera**. (www.automobili.hr, 9. 2. 2016.)

Nakon punih 18 godina Dodge je ugasio **Vipera**. (www.dnevnik.hr, 7. 10. 2010.)

Voyager:³⁵

NASA je lansirala i još jednog **Voyagera** s istim ciljem... (www.dnevnik.hr, 14. 12. 2010.)

Zetor/Styer:

Ne znate vi kako je kad nakon osam sati oranja izađete iz starog **Zetora** ili **Styera**, ukoče vam se ruke i noge, a da ne pričam o prašini ili kiši koja pada po vama. (www.jutarnji.hr, 11. 7. 2009.)

Našao sam jednog **Zetora** 7211 st. 18 g. sa malo radnih sati cijene oko 60 tisuća KN ili bi bolje bilo uzeti za nešto više novca novi i koju marku? (www.poljoprivreda.forumcroatian.com, 31. 10. 2009.)³⁶

³⁵ *Voyager* i *Pioneer* nazivi su poznatih svemirskih letjelica.

³⁶ *Zetor* i *Steyr* nazivi su najpoznatijih proizvođača kamiona.

Zanimljivo je uočiti da ove marke automobila kada znače tvrtku redovito podliježu N/A-sinkretizmu.

Modne marke

Gucci:

Koga briga za **Gucci**: Ugledna bogatašica pokazala kako joj je dijete na prvom mjestu pa došla na sestrinom vjenčanju. (www.net.hr, 12. 6. 2010.)

Ako vam se treba obući u maskare preporučamo **Gucci**. (www.matrixworld.hr.com, 23. 2. 2018.)

Možda da se ipak odlučila za **guccija**? (www.forum.hr, 25. 2. 2013.)

Louis Vuitton:

Vrag nosi Pradu, a Bogorodica – **Louisa Vuittona**. (www.večernji.hr, 30. 7. 2010.)

Manekenka Daisy Lowe nosi **Louis Vuittona**. (www.svijetljepote.net)

Michelle Williams nosi **Louis Vuitton**. (www.elle.hr, 21. 10. 2014.)

Žalac nosi **Louis Vuitton**, a ne štedi niti na luksuznom nakitu. (www.24sata.hr, 20.3.2019.)

Tehnološke naprave

Nazivi prethodno spomenutih tehnoloških tvrtki poput *Panasonica*, *Ericssona*, *Samsunga* nerijetko imaju G/A-sinkretizmu kada se metonimijski odnose na proizvode tih tvrtki i najviše takvih primjera ima u jeziku foruma, što pokazuju zabilježeni primjeri:

Ericsson:

Sauber potvrdio **Ericssona** i Nasra za 2016. (www.tvautomagazin.hr, 23. 7. 2015.)

Telenet za 5G mrežu izabrao **Ericsson** (...) Telenet je odabrao **Ericssona** za svog pružatelja usluge 5G radio pristupne mreže (RAN) u Belgiju. (www.mreza.bug.hr, 15. 3. 2021.)

Nikon:

Tek sam sada vidio ovo temu. :oops: Ja inače imam **Nikona** D300 sa raznim objektivim, imam negdje u ormaru i fimske F90x i F100. (www.forum.hr, 14. 1. 2010.)

Tj. puno više toga ima za kupiti online za **Nikona**, pogotovo rabljenog, na E-bayu. (www.dir.hr, 20. 5. 2013.)

Panasonic:

Kupio **Panasonica** prije 5 godina i 4 mjeseca, evo nedavno stoji pokvaren samo 2 mjeseca nakon isteka petogodišnje garancije. (www.m.bug.hr/forum, 20. 8. 2020.)

Sportski klubovi

Yamamoto (1999) među čovjekolike zajednice ubraja različite organizacije od kojih su prethodno spomenute tvrtke samo jedan primjer. Sportski klubovi jedan su tip organizacije koji se sastoji od trenera i sportaša (nogometaša, rukometaša, košarkaša itd.), dakle čine ih ljudski

entiteti. Neki nazivi sportskih klubova sami u sebi imaju opću imenicu koja znači što živo kao što su: *Hajduk*, *Omladinac* i *Željezničar* i to je ono što je najviše uzrokovalo G/A-sinkretizam – prevaga primarnog značenja riječi.³⁷

Hajduk:

Jradi promašio zicer pa Krstanović golčinom srušio **Hajduk**. (www.index.hr, 15. 2. 2020.)

„U DVOBOJU 22. kola Prve HNL u Koprivnici nogometaši Slavena preokretom su pobijedili **splitskog Hajduka** 2:1 (1:1).“ (www.index.hr, 15. 2. 2020.)

Sudac je četiri minute provjeravao penal **za Hajduk**. (www.index.hr, 15. 2. 2020.)

Kad pobijediš **velikog Hajduka**. (www.slobodnadalmacija.hr, 15. 2. 2020.)

Omladinac:

U prvoj utakmici Bijeli su pogotkom Llanosa pobijedili domaćeg **Omladinca** s 1:0. (www.hajduk.hr, 11. 8. 2016.)

Kod kuće su dobrom igrom i s dva pogotka Duje Klarića pobijedili Gomiličane, a ove svete nedjelje su pobijedili i **Omladinca**... (www.dugirat.hr, 1. 3. 2018.)

Spartak je eurogolom Srećka Šegovića u 75. minuti pobijedio **Omladinca** 1:0. (www.emedjimurje.net.hr, 7. 4. 2013.)

Željezničar:

Zrinjski je u derbiju pod Bijelim brijegom pobijedio **Željezničara** s 1:0, a pobjedonosni gol zabio je Pezer u 36. minuti. (www.goal.hr, 3. 3. 2018.)

Visoka pobjeda Splitskana: Mertojak “razbio” **Željezničara**, slijedi uzvratna utakmica četvrtfinala Lige prvaka u Splitu! (www.dalmacijadanas.hr, 8. 2. 2020.)

Rijeka pobijedila **Željezničar** i izborila četvrtfinale. (www.nk-rijeka.hr, 25. 5. 2016.)

Nogometaši Varaždina pobijedili **Željezničar** u prvoj pripremnoj utakmici. (www.regionalni.hr, 1. 7. 2019.)

Variranje između N/A-sinkretizma i G/A-sinkretizma u imenicama *hajduk* i *željezničar* govori o jednoj zanimljivoj tendenciji prema N/A-sinkretizmu u općih imenicama koje znače što živo u nazivima klubova kao u sljedećim primjerima:

Borac:

Rukometaši Vidovca pobijedili **Borac** iz Banja Luke. (www.varazdinske-vijesti.hr, 27. 8. 2017.)

Grafičar:

Novi šok za **Grafičar**, Međimurju usred Ludbrega Kup regije sjever. (www.basketball.hr, 31. 10. 2019.)

Metalac:

Napeto u Tornju, Cibona ipak slomila **Metalac**. (www.tportal.hr, 3. 1. 2016.)

³⁷ Primarna značenja tih imenicama su za živo: *hajduk* 'odmetnik od osmanske vojske, kradljivac', *omladinac* 'natjecatelj', *željezničar* 'onaj koji radi na željeznici'.

Partizan:

Cibona srušila **Partizan** u Srbiji nakon 11 godina! (www.24sata.hr, 6. 3. 2021.)

Cibona usred Beograda srušila **Partizan**, a navijači podivljali: 'Mrš bre, gasi klub'
(www.večernji.hr, 6. 3. 2021.)

Rudar:

Nogometaši Slaven Belupa uvjerljivo, i uz čak 9:0, su pobijedili **Rudar** u Murskom Središću.
(www.hntv.hr, 29. 9. 2020.)

Nogometaši Zagore plasirali su se u finale Županijskog nogometnog Kupa. U polufinalnom su susretu s 5:0 pobijedili **Rudar** (www.sibenik.in.hr, 20. 8. 2020.)

Tehničar:

Polet na svom je terenu s 4:1 pobijedio **Tehničar**.(www.eivanec.hr, 8. 3. 2020.)

Virovitica je na svom terenu ugostila lidera **Tehničar** iz Cvetkovca (www.icv.hr, 24. 3. 2018.)

Posebno su zanimljivi primjeri moguće značenjske dvosmislenosti kao u rečenici:

Eto kakva se zapravo priča krije iza smiješnih naslova poput "Vitez iz Viteza pobijedio **Vitez** iz Viteza u Vitezu"(www.jutarnji.hr, 17. 11. 2019.)

Nadalje, čak i vlastito ime u nazivu kluba može „izgubiti“ živost:

Vošta pobijedila **Mislav** i zadržala priključak sa Kaštelima. (www.ezadar.net.hr, 2. 2. 2009.)

U derbiju začelja Čazma je nadigrala **Tomislav** (www.superportal.hr, 6. 5. 2019.)

Hajduk pobijedio NK **Tomislav**. (www.novolist.hr, 22. 6. 2011.)

Englez stigao u **Tomislav** iz Drnja. (www.drava.info.hr, 30. 9. 2019.)

Suprotno se pak događa u stranih naziva najpoznatijih nogometnih klubova kao što su *Inter*, *Real*, *Bayern*, *Juventus*, posebno u govoru navijača i komentatora, te su česte rečenice poput:

Dinamo tukao **Bayerna**.

Internetske potvrde za G/A-sinkretizam pronađene su samo u jeziku foruma:

Real je pobijedio **Bayerna** sa 2 : 1, a Atletico je sa 1:0 bio bolji od Leicesterera. (www.crol.hr/forum, 18. 4. 2017.)

Ali Fiorentina i dalje prati **Intera** u stopu i ne da vodeću poziciju, tandem Iličić-Kalinić je opet dobro funkcionirao. (www.forum.stripovi.com, 8. 11. 2015.)

Dinamo je već pobijedio **Juventus** u gostima sa 3 – 0 na početku ove sezone. (www.svijetkladjenja.com/forum, 15. 3. 2018.)

Barca nikad nije dva puta zaredom pobijedila **Real** na Santiagu Bernabue. (www.forum.hr, 10. 4. 2010.)

Računalni programi

Moderni su strojevi poput čovjeka.³⁸ Poznato je da računala umjesto nas obavljaju zahtjevne matematičke operacije, te se često može čuti da su „pametnija“ od nas. Zbog toga su rangirani visoko na ljestvici živosti (usp. *Prikaz 2*, § 1.). Neke funkcije računala ponekad nalikuju ljudskim mislenim procesima. Isto tako korisnici tehnologije prema svojim uređajima često postupaju kao prema živom biću (npr. pridajući im imena, proklinjući ih ako ne rade) (Yamamoto 1999: 18). Među primjerima iz korpusa ovo se može primijeniti na nazive računalnih / internetskih aplikacija. Jedna od njih je i poznata web aplikacija *Google* koja ima *Google Prevoditelj* i *Google Assistant* – pomoćne aplikacije:

Google Assistant:

Marshall Major III Voice slušalice s podrškom za **Google Assistant** (www.bug.hr, 4. 10. 2019.)
Pjevušiti u potrazi za pjesmom možete i kroz **Google Assistant**. (www.jutarnji.hr, 20. 10. 2020.)
Google je svojeg **Assistant** predstavio u svibnju prošle godine. (www.usporadi.hr, 9. 3. 2017.)
Stiže zanimljiva nadogradnja za **Google Assistant**, naučit će bolje izgovarati vaše ime. (www.tportal.hr, 30. 4. 2021.)
Skrivene naredbe za **Google Assistant** koje će korištenje virtualnog pomoćnika učiniti još zabavnijim! (www.pcchip.hr, 4. 9. 2018.)

Google pomoćnik:

Android nudi **Google pomoćnika**, pametnog **pomoćnika** koji vam omogućuje pronalaženje igara na telefonu, bez potrebe za preuzimanjem dodatnih aplikacija. (www.hr.highvibelivin.com)

Google prevoditelj:

Google će za vas prevesti strane riječi koristeći **Google prevoditelja**, Kako koristiti Google kao osobnog univerzalnog **prevoditelja**? (www.ictbusiness.info, 11. 8. 2014.)
Nedavno je došlo do incidenta u kojem je sudjelovalo malezijsko Ministarstvo obrane, koje je odlučilo koristiti **Google prevoditelja** za izradu engleske verzije svoje službene web stranice. (www.mojkvart.hr, 29. 5. 2020.)
Pitajte svog **prevoditelja** koje su najčešće greške koje korisnici prave kada traže Vaše ključne riječi. One bi također trebale biti uključene u vaše ključne riječi. (www.kjtranslations.hr, 23. 3. 2020.)
Kako koristiti **Google** kao osobnog univerzalnog **prevoditelja**. (www.ictbusiness.info.hr, 11. 8. 2014.)

³⁸ Strojeve iz 17. st. pokretao je izvanjski pogon i s obzirom na to svrstavalo ih se u nežive entitete. Jedan od primjera je učitavanje nekog programa ikonicom koja pokazuje postotak učitavanosti.

Međutim *Google Znalac* (jedna od Googleovih aplikacija) uvijek se pronalazi u N/A-sinkretizmu:

Zašto koristiti **Google znalac?**, Prenijeli upit s pretraživanja weba na **Znalac**. (www.microsoft.hr, 16. 10. 2017.)

Štetno ponašanje pojedinih aplikacija, točnije računalnih virusa isto može pridati takvim imenicama gramatičku živost, što se primijetilo u primjerima spomenutima u vrsti polisemije prisutnoj u računalnom leksiku:

Trojanac:

Povoljno kupite i napravite **trojanca** za Android. (www.tportal.hr, 19. 7. 2013.)

Kada posjetite stranicu koja nosi ovakvog **trojanca**, ona vam ponudi instalaciju nepotpisanog Java appleta nakon čega, ukoliko prihvatite instalaciju, applet provjerava koji sustav koristite i ubacuje odgovarajućeg **trojanca**. (www.linuxzasve.com, 12. 7. 2012.)

Da biste bili u stanju prepoznati virus ili **trojanca** u elektroničkoj pošti (engl. e-mail), bilo bi dobro da pročitate ovaj članak i nakon toga postupate po uputama iznesenim u njemu. (www.helpdeske.irb.hr, 2. 2. 2009.)

Imenovanje pak ne mora uvijek oživjeti kao što je slučaj s virusom naziva *Zeus* koji je redovito u N/A-sinkretizmu:

Zeus:

Zeus su 2010. godine koristili hakeri iz istočne Europe, koji su prema izvještaju FBI-a, pokrali oko 70 milijuna dolara iz američkih banaka. (www.jutarnji.hr, 19. 8. 2013.)

U imenici *Trojanac* velik je utjecaj imala primarna izvanjezična živost tog entiteta (*Trojanac* – 'stanovnik Troje'), stoga je u primjerima neovisno o izvanjezičnoj neživosti prisutan G/A-sinkretizam.

Biljke

Mnogi *nazivi biljki* potječu od imenica koje znače što živo (usp. *lijepi čovjek* i *kaluđer*, Maretić (1931) i Inhof (1938–1939), § 3.1.), primjerice imenice: *Ciganček*, *Topolov djed*, *grabov djed*, *Turčin*:³⁹

³⁹ Prijevod njemačkog naziva *Zigeunder* je *ciganin*, inače gljiva ima blijedosmečkasto prošarano meso. Sam sufiks *-ek* povezuje tu riječ s kajkavskim narječjem i najviše primjera nalazi se u dijalektalnom govoru.

ciganček:

Na stručku obavezno potražite vjenčić, jer je to karakteristika koja ga izdvaja od sličnih vrsta na koje možete naići berući **cigančeka**.(www.epodravina.hr, 2. 11. 2010.)

turčin/dedek:

Srodne vrste vrganja (Boletus) također su jestive, a u ravnogorskom kraju najčešće srećemo ljetni vrganj, borov vrganj, **turčina** i **dedeka**.(www.coolinarka.hr, 8. 10. 2010.)

5.2.6. Neživo koje ima izraz živoga

Naprave i strojevi različitih namjena

Ullmann (1983) spominje *životinjske metafore* čiji postanak objašnjava ljudskom potrebom da „mnoge pojavnosti imenuje zbog različitih vrsta sličnosti sa životinjskim svijetom“ (1983: 212–218 prema Raffaelli, 2015: 174):

konj (gimnastička sprava):

Konstruirao je vratilo, razboj i **konja** za preskakanje. (www.sportilus.com, 18. 9. 2016.)

Davno se zaljubio u gimnastiku: u karike, ručke, **konja** s hvataljkama. (www.dnevnik.hr, 3. 7. 2011.)

Udeov autoritet natjerao Kineze da buše **konja** s hvataljkama. (www.tportal.hr, 29. 9. 2014.)

kozlić (gimnastička sprava):

I, pitajte dijete, razgovarajte s njim, ispričajte mi situacije gdje ste vi sami bili uplašeni, gdje vam je bilo hladno, kad niste mogli preskočiti **kozlića** na tjelesnom...(www.net.hr, 8. 1. 2014.)

pokušavamo se sjetiti je li ova savitljiva balerinka, u kojoj smo pokušavale preskočiti **kozlića** i slomile nos naočigled ostatka zgroženog razreda, ikada imala službeno ime? (www.fashion.hr, 20. 8. 2015.)

Ne budi lijen, odlučili smo napraviti malu analizu dvije strategije i objasniti zašto je Ruža na Facebooku preskočila Karamarka kao **kozlića**. (www.netokracija.com, 28. 5. 2014.)

I pitajte dijete, razgovarajte s njim, ispričajte mu situacije kad ste vi sami bili uplašeni, gdje vam je bilo hladno, kad niste mogli preskočiti **kozlića** na tjelesnom... (www.miss7mama24sata.hr, 8. 1. 2014.)

Mogao je biti u kvoti najboljih da je u osnovnoj uspio preskočiti **kozlić**... (www.jutarnji.hr, 6. 7. 2018.)

Sve u koži očajnog prevaranta koji je shvatio da se život ipak ne može preskočiti kao **kozlić** na satu tjelesnog. (www.jutarnji.hr, 30. 9. 2017.)

Sanja Milanović priznala da nikad nije preskočila **kozlić**. (www.večernji.hr, 10. 6. 2015.)

Kod imenice *kozlić* očito je variranje N/A i G/A-sinkretizma.

ležeći policajac (prepreka na cesti):

Naime, 'ležećeg **policaјca**' u svojoj ulici može zatražiti svatko, a Odjel za promet Grada Zagreba ne odbija nikoga. (www.net.hr, 25. 3. 2011.)

Virovci dobili novog 'ležećeg **policaјca**' zbog onih koji jure ulicom. (www.podravski.hr, 22. 7. 2020.)

Važan savjet: ne kočite kad kotači prelaze 'ležećeg **policaјca**', rupu ili veću neravninu! (www.autoportal.hr, 8. 10. 2019.)

Imenica *miš* primarno znači životinju i redovit je G/A-sinkretizam. Međutim čak i kada znači dio računala, ponaša se kao imenica živog značenja (uz češći N/A-sinkretizam):

miš (dio računalne opreme):

U osnovi, trebali biste se zapitati koliko trebate pomaknuti **miša** kako biste pomaknuli kursor od jedne do druge strane zaslona ili napraviti puni krug u igrama fps. (www.microline.hr)

Kupuješ li novog **miša**, ali ne znaš kojeg izabrati? (www.jeftinije.hr)

Trust podloga za **miša** Bigfoot gel. (www.mall.hr)

Koji **miš** kupiti – vodič za kupovinu. (www.nabava.net)

GAMING PODLOGE ZA **MIŠ**. (www.pcshop.hr)

pauk (vozilo s dizalicom za odnošenje automobila):

Pomoću nje moguće je i plaćati po tridesetak posto nižim cijenama u odnosu na SMS, zatim prijaviti prometni prekršaj ili pozvati **pauka**. (www.tportal.hr, 24. 3. 2018.)

Belgijski golman na trening je stigao u Rolls-Royceu vrijednom 300 tisuća eura koju mu se nekako pokvario pa je Thibaut bio prisiljen pozvati '**pauka**'. (www.24sata.hr, 1. 3. 2021.)

Iako je autobus trubio gotovo 40 minuta nitko se nije pojavio te su bili primorani pozvati '**pauka**'. (www.glasistre.hr, 1. 8. 2018.)

zmaj:

1. dječja igračka od papira:

Super rekvizit za lijepo vrijeme: S klincima izradite vlastitoga **zmaja**. (www.index.hr, 24. 3. 2014.)

Pusti i ti **zmaja**! (www.modralasta.hr, 10. 12. 2014.)

Izradite svog vlastitog **zmaja** na Jarunu i gledajte ga kako leti. (www.jutranji.hr, 16. 9. 2016.)

2. dio zrakoplova:

Zaljubljen u visine: Požežanin sam sastavio motornog **zmaja** (www.24sata.hr, 22. 3. 2014.)

Uz letjelice je Terzić proveo veći dio svog života, desetak je godina radio na održavanju Lufthansinih letjelica, ali strast da i sam poleti u visine javila se krajem osamdesetih godina, kada je njegov prijatelj Franjo Brzić kupio **motornog zmaja**. (www.jutranji.hr, 2. 5. 2008.)

To vrijeme je i došlo te je 90-ih godina zajedno s Davorom Sobodićem osnovao Zrakoplovni klub Bjelovar, kupio **zmaja** i počeo letjeti. (www.jutarnji.hr, 17. 11. 2018.)

Ronioci Javne vatrogasne postrojbe Čakovec iz jezera su u visini naselja Novo Selo na Dravi izvukli dva mrtva tijela i **motorni zmaj**. (www.večernjilist.hr, 4. 2. 2021.)

Neki nazivi unatoč tomu što primarno znače što živo, kada se odnose na pojedinačne naprave, pojavljuju se isključivo u N/A-sinkretizmu. U korpusu su to imenice *skakavac* (vrsta noža), *leptir* (vrsta plivanja), *konjić* (dio gitare):

konjić:

Prodajem **konjić** za klasičnu gitaru, izrađen od ebanovine po sniženoj cijeni od 50kn. (www.njuskalo.hr, 13. 1. 2019.)

Na mojoj gitari bi jedino mijenjao **konjić**. (www.m.bug.forum.hr, 16. 10. 2015.)

leptir:

Kako plivati **leptir**?, U bazenu ili moru: Plivaj prsno, leđno ili **leptir** za super tijelo. (www.24sata.hr, 11. 7. 2019.)

skakavac:

Uperili mu '**skakavac**' u trbuh i oteli mobitel. (www.jutarnji.hr, 20. 3. 2007.)

Hrvat u autobusu skrivao veliki nož »**skakavac**« i zračni pištolj. (www.novolist.hr, 10. 3. 2013.)

U idućem trenutku iz džepa jakne izvadio je nož tzv. **skakavac** te mladića njime ubo u trbuh. (www.net.hr, 22. 4. 2017.)

Violina ima dio koji se naziva „puž“ i jedino je pronađen jedan primjer G/A-sinkretizma u jednoj dječjoj pjesmici koji je motiviran rimom: *duža – puža*:

Violina je manja i uža, a viola ima većeg **puža**. (www.osrivarela.novigrad.skole.hr, 23. 4. 2020.)

To naravno ne znači da u govoru neće biti čest G/A-sinkretizam u ovih imenica.

Igraće karte i figure

U šahovskom jeziku isto se imena figura poput *kralj*, *konj*, *pješak*, *lovac* itd. ponašaju kao imenice koje izvanjezično referiraju na što živo jer svojim obličjem izgledaju popu živoga (slika ili kip) (usp. Brabec-Živković (1970), § 3.1.). Još više prisutan je utjecaj prvotnog značenja tih imenica koje uzrokuje G/A-sinkretizam:

kralj:

Uz **kralja** i topa vežemo poseban potez zvan rokada.⁴⁰

Cilj svakog igrača je dovesti protivnikovog **kralja** "pod udar" (...)

⁴⁰ Kasak, D. (2017). *Određivanje izvedivih poteza u šahu pomoću bitboard zapisa pozicije* (Doctoral dissertation, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek. Faculty of Electrical Engineering, Computer Science and Information Technology Osijek. Department of Computer Engineering and Automation. Chair of Computer Engineering).

LEGENDARNI ŽELJKO MAVROVIĆ POMAKNUO KONJA, A ONDA JE USLIJEDILA MAKLAŽA, BRUTALAN UDARAC I NOKAUT. (www.jutarnji.hr, 21. 10. 2020.)

pješak:

Silno je htio pobijediti. Uzeo je **pješaka**, ja sam se tu razvio, i došlo je do remija... (www.jutarnji.hr, 26. 11. 2020.)

Kako pomicati **pješaka** u šahu? (www.chess.hr, 6. 3. 2019.)

...može uzeti tog protivnikovog **pješaka** kao da je isti pomaknut samo za jedno polje. (...)

5.2.7. Neživo koje ima izraz neživoga

Igraće karte i figure

Za razliku od imenica *kralj* i *pješak*, imenica *top* ni izvanjezično i jezično ne znači što živo, ali poput prethodnih imenica podliježu G/A-sinkretizmu. Tako su i primjeri iz kartaškog leksika skloni G/A-sinkretizmu čak i u onih imenica koje su nežive: *tref*, *pik*, *adut*, *top*.⁴¹

adut:

Ako neko od igrača nema kartu u traženoj boji, mora baciti **aduta**.

(www.drustveneigre.blogspot.com, 27. 5. 2013.)

Nakon što igrač zove **aduta** (ili bilo koju vanrednu igru), obavezno mora pitati može li se igrati ta igra. (www.wikipedija.hr, 21. 5. 2013.)

Igrači podižu prvih šest podijeljenih karata i prvi igrač s djelateljeve desne mora zvati **aduta**. (www.wikipedija.hr, 30. 1. 2014.)

jedan od igrača na početku igre posjeduje ili tijekom igre dobije dečka u adutu, može ga zamijeniti za otkriveni **adut**. (www.playtoy.tportal.hr, 2. 5. 2016.)

herc:

Ako je prvi igrač odigrao **herc** (...) na predzadnjem štihi će baciti maloga **herca** da njegov suigrač to pokupi sa Asom **herc**, i onda mu za zadnju kartu mora vratiti maloga **herca**. (www.wikipedija.hr, 21. 5. 2013.)

poreže karo na stolu i **herc** u ruci (na ovaj **herc** East može baciti jednog trefa), poreže tref na stolu (osmicom) i igra **herc** sa stola u ovoj situaciji (www.crobridge.com)

kec:

A ja, ja se kockam, s prevarantom životom, iz rukava on svakoga dana izvuče nekog **keca**. (www.index.hr, 19. 2. 2021.)

pik:

Samo pratite K i Q **pika**. (www.crobridge.com)

Stoga uzmete prvi štih u ruci i igrate **pik**. (...)

top:

⁴¹ *Tref* 'karta koja prikazuje trolisnu djetelinu', *pik* 'karta koja prikazuje vršak koplja', *adut* 'najjača boja u kartaškim igrama' (www.hjp.hr, zadnji pristup: 19. 6. 2021).

Izmjena u šahu se odnosi na situaciju u kojoj igrač gubi manje važnu figuru (npr. skakača ili lovca) da bi pojeo **topa**.

Ako igrač na potezu dotakne svog kralja i **topa** mora rokirati na tu stranu ako je to moguće, Izmjena u šahu se odnosi na situaciju u kojoj igrač gubi manje važnu figuru (npr. skakača ili lovca) da bi pojeo **topa**.⁴²

tref:

ukoliko osoba A baci **tref** dečka, osoba B mora baciti "jačeg **trefa**" [damu, kralja, desetku ili asa], ukoliko nema "jačeg **trefa**" onda mora baciti "slabijeg **trefa**" (www.sunceko.net, 26. 8. 2006.)

Nakon pet štihova, (B) je u ruci koja drži **10 trefa**. (www.crobridge.com)

na ovaj herc East može baciti jednog **trefa**), poreže **tref** na stolu (osmicom) i igra herc sa stola u ovoj situaciji (www.crobridge.com)

G/A-sinkretizam ovih imenica najbolje je objasniti djelovanjem jezične analogije u odnosu na imenice primarno živog značenja u nazivu za što neživo (v. gore § *Igraće karte i figure* u 5.2.6.): *Pomaknuti kralja ~ skakača ~ topa ... ili: Baciti dečka ~ trefa ~ aduta ...*

Nagrade

Umjesto naziva nagrada (v. gore § *Nagrade*) na njih se može referirati i drugim riječima kao što je slučaj s nagradom Oscar koja se još u govoru spominje kao *zlatni kipić*. Zanimljivo je da imenica *kipić* koja znači stvar, dakle nešto prototipno neživo, u slučaju kada se odnosi na *Oscara*, ima potvrde i N/A i G/A-sinkretizma:

(zlatni) kipić:

Tko je sve osvojio **Zlatnog kipića**? (www.fashion.hr., 25. 2. 2019.)

Tko ima najviše šanse osvojiti Oscara? Za **zlatnog kipića** najbolje glumice bore se Charlize Theron, Renee Zellweger, Cynthia Erivo, Scarlett Johansson i Saoirse Ronan. (www.grazia.hr, 13. 1. 2020.)

Brad Pitt osvojio **kipić** za najboljeg sporednog glumca...(www.rtl.hr, 6. 1. 2020., 10. 2. 2020.)

Međutim *zlatni gramofon*, naziv za Nobelovu nagradu, uvijek je u N/A-sinkretizmu, a samo je jedan od primjera sljedeća rečenica:

⁴² Kasak, D. (2017). *Određivanje izvedivih poteza u šahu pomoću bitboard zapisa pozicije* (Doctoral dissertation, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek. Faculty of Electrical Engineering, Computer Science and Information Technology Osijek. Department of Computer Engineering and Automation. Chair of Computer Engineering).

... Cardi B (26) koja je osvojila **zlatni gramofon** za najbolji *rap* album godine... (www.24sata.hr, 11. 12. 2019)

Prometala

Isto tako vrste automobila ako što su *benzinac*, *dizelaš* iako što izvanjezično i jezično znače neživo, potvrđuju čest G/A-sinkretizam što je vidljivo u sljedećim primjerima:

benzinac:

Vjerojatno ćemo modernog **benzinca** u dogledno vrijeme vidjeti u seriji 1, 3, 5, X3 i Z4 (www.ezadar.net.hr, 20. 1. 2011.)

Želim li **benzinac**, dizelaš, hibridni ili električni automobil? (www.addiko.hr, 30. 9. 2019.)

Ako u dizelaša ulijete bilo koje dizelsko gorivo, odnosno u **benzinca** bilo koje benzinsko, problema nema. (www.večernji.hr, 29. 11. 2018.)

dizelaš:

Isplati li se kupiti rabljenog **dizelaša**? (www.sibenik.in, 28. 11. 2018.)

Planirate kupiti **dizelaša**? (www.jutarnji.hr, 30. 10. 2018.)

Ako u **dizelaša** ulijete bilo koje dizelsko gorivo, odnosno u benzina bilo koje benzinsko, problema nema. (www.večernji.hr, 29. 11. 2018.)

hibrid:

Zašto kupiti **hibrida**? (www.toyotaadria.com)

Tako da s obzirom na trenutno stanje infrastrukture radije biram *plug in hibrida*. (www.netokracija.com/iskustva, 1. 9. 2020.)

Pošto mi u Hrvatskoj nemamo toliko puno punionica prije bih ti preporučio da si kupiš **hibrida** a ne električni auto. (www.znatko.com, 13. 9. 2018.)

terenac:

Važno je imati **terenca**. www.dw.com.hr, 15. 9. 2017.)

Kojeg **terenca** kupiti? (www.vidiauto.com, 6. 4. 2015.)

Testirali smo Audi Q3, urbanog **terenca** gospodskih manira. (www.index.hr, 24. 10. 2016.)

U Srbiji se postavlja pitanje otkud Šešelju 140.000 eura za skupocjeni **terenac**. (www.net.hr, 13. 2. 2020.)

Šašavi Rus vozi **terenac**. (www.tportal.hr, 13. 2. 2020.)

Kupio Renaul Clio pa ga preradio u čudovišni **terenac**. (www.autosnova.com, 24. 10. 2018.)

Imenica *terenac*, kao što je vidljivo u prethodnim potvrdama, pokazuje variranje između N/A i G/A-sinkretizma. Razlog pak G/A-sinkretizma u prethodnim imenicama najjednostavnije je objasniti pomoću sufikasa: *-ac* i *-aš* koji su karakteristični za žive vršitelje radnje (usp. 5.2.1.)

Različiti pojmovi

Neke od imenica koje bi ulazile u ovu skupinu bile bi iz razgovornog stila: *crnjak* ('na crno'), *petak* ('ocjena odličan'), *kec* ('loša ocjena') koje i u jeziku i izvan jezika znače što neživo, a često se može susresti, posebno u govoru, G/A-sinkretizam. Ovdje su neki od primjera s interneta:

Naime, velik dio trenera preživljava zahvaljujući radu na crno, neki su prijavljeni na minimalac, pa ostalo uzimaju na ruke po satu, a neki rade skroz na **crnjaka**. (www.telesport.telegram.hr, 4. 4. 2020.)

Pitao sam mogu li ja napisati pjesmu. Kad sam je pročitao, profesorica iz hrvatskog mi je dala **keca**. (www.24sata.hr, 8. 12. 2014.)

da sam dobio **komada** sigurno bi išla upisivati u rubriku... (www.forum.hr, 7. 10. 2003.)

Prvašić dobio **petaka** za presmiješni sastavak o gundavom tati. (www.index.hr, 4. 4. 2015.)

Da se klub često shvaća kao tijelo (osoba) posebno je vidljivo u nazivima poput: *trećeligaš*, *četveroligaš*, *niželigaš* u značenju sportskog kluba:

Dinamo je u šesnaestini finala Hrvatskoga kupa *pobijedio* podravskog **četvrtoligaša Ferdinandovac 7:1** (www.index.hr, 26. 9. 2020.)

Nogometaši Dinama prvi su sudionici osmine finala Hrvatskog nogometnog kupa, oni su u šesnaestini finala kao gosti svladali **niželigaša** Ferdinandovac sa 7:1 (www.gol.dnevnik.hr)

Shodno očekivanjima "modri" su u Ferdinandovcu pobijedili istoimenog **trećeligaša**. (www.slobodnadalmacija.hr, 26. 9. 2020.)

Pritom je opet razvidan utjecaj sufiksa *-aš* na G/A-sinkretizam (v. gore).

U glumačkom leksiku zanimljiva je imenica *lik* 'nositelj neke uloge u scenskoj radnji' koja, iako nije stvarno živa, ima G/A-sinkretizam:

Kojeg **lika** najčešće gledamo u 'Igri prijestolja' (www.tportal.hr, 25. 6. 2017.)

Mads Mikkelsen u Star Wars 8 glumi poprilično poznatog **lika** (www.24sata.hr, 15. 9. 2015.)

Računalni simboli i slike

U računalnom leksiku smajlići (emotikoni) koji se koriste u komunikaciji na društvenim mrežama, zatim znak @, u govoru *manki* (od engl. *monkey*, hrvatski doslovni prijevod *majmun*) te spomenuti avatar (sličice koja predstavljaju živu osobu na računalu) ponašaju se kadšto kao imenice koje znače što živo (markirano na samoj imenici ili na relativnoj zamjenici *koji* ili brojevnoj zamjenici *jedan*), ali češće kao da označuju što neživo:

avatar:

Na računalu pronađete sliku koju želite postaviti kao svog **avata**ra... Ako ste ikad stvarali vlastitog **avata**ra u nekoj od videoigara, vjerojatno vam je dobro poznat cijeli postupak. (www.dnevnik.hr, 14.5.2020.)

majmun:

I ja sam imao problema pronaći **majmuna** kad mi je stigao prvi iMac. (www.dir.hr, 19. 4. 2013.)

manki (znak @):

Naša starija sugrađanka zaboravila je svoju e-mail adresu, pa joj ju je kći diktirala preko telefona. Gospođa nam se obratila u očaju jer nije znala kako napisati "**mankija**". (www.slobodnadalmacija.hr, 13. 3. 2015.)

smajlić::

Dečki nikada ne žele vidjeti **smajlića** koji plače. (www.jutarnji.hr, 10. 4. 2017.)

Pošaljite nekom ovaj **smajlić**...(www.net.hr, 3. 3. 2019.)

Primjerice: 'Još vam nismo platili' pa staviti **smajlić** na kraju je pomalo glupo i definitivno nije u redu – navodi Borja. (www.jutarnji.hr, 16. 8. 2007.)

Sad, na kraju ove rečenice, osim točke, možeš staviti **smajlića** ili, kao što je „Feral Tribune“ radio, bombicu...“, veli ona. (www.istarski.hr, 29. 1. 2020.)

5.2.8. Metaforički živo

Na G/A-sinkretizam uvelike utječe referira li se određena imenica na što izvanjezično živo ili neživo. Zato se imenice s primarnim neživim značenjem ukoliko se odnose na što izvanjezično živo (ljudsku osobu ili životinju) u jeziku često ponašaju kao da znače živo. To se isto događa ako se koja imenica primarno živog značenja referira na izvanjezično neživ entitet. Tu se vidi međudjelovanje jezika i izvanjezične zbilje, a posebno je to prisutno u metaforičkom, figurativnom govoru. Tako primjerice nazivi biljki, kada u metaforičkom govoru označuju živu osobu, mogu poprimiti genitivno-akuzativno sinkretički oblik kao u primjerima imenica *fikus* i *kaktus*:⁴³

a) opća imenica [- živo] za osobu / skupinu

fikus:

Josipović: 'Svi žele **predsjednika fikusa**, ja sam za opciju predsjednik kaktus'. (www.nacional.hr, 8. 7. 2009.)

I – da: hoćemo **fikusa** za predsjednika. (www.jutarnji.hr, 5. 10. 2019.)

⁴³ U svome metaforičkom značenju, osim vrste biljke, *fikus* znači i *potrčko*, *poslušnik*. Imenica kaktus okazionalnog je metaforičkog značenja te ju je predsjednik Josipović jednom prilikom ovako objasnio za svoju funkciju predsjednika-kaktusa: Rekao je kako će "imati bodlje kojima će bosti vladu, bez obzira na to kojega političkog predznaka bila, kako bi je potaknuo da radi u korist građana" (www.slobodnadalmacija.hr).

Hoće li Kolinda "izgurati" **fikusa**? Dolazi i Vesna Balenović? (www.objektivno.hr, 12. 10. 2014.)

kaktus:

Zbunjene Hrvatice će prestati kupovati kaktuse od straha da im ne obamre, a trnovi mu otpadnu, ako nastave gledati ovakvog **kaktusa**-Josipovića. (www.dnevno.hr, 19. 2. 2019.)

To je ono što posljednjih 15 godina nismo imali, 10 godina za predsjednika smo imali **kaktusa**, a posljednjih 5 **fikusa**. (www.virovitica.info, 7. 1. 2015.)

Međutim imenica *neimenovani izvor* za osobu uvijek je u N/A-sinkretizmu:

Nacional je u utorak objavio kako postoji sumnja da je Bandić posljednje sate života proveo upravo s Pricom, pozivajući se na **neimenovani izvor**. (www.index.hr, 3. 3. 2021.)

Pozivajući se na **neimenovani izvor** iz Sjeverne Koreje, Daily NK piše u srijedu da je do 15 ljudi poginulo u eksploziji i požaru koji je uslijedio u gradu Hyesanu u pokrajini Yanggang, u blizini granice s Kinom. (www.večernji.hr, 5. 8. 2020.)

Imenice koje znače što neživo *dragulj*, *biser* u metaforičkim nazivima za živo (nogometaše i nogometne klubove) isto „oživljuju“:

biser:

Imamo **bisera** godine! (www.nogometne-vijest.hr, 9. 3. 2021.)

Ilija Sivonjić je prošlost! Imamo novog nogometnog **bisera**. (www.net.hr, 20. 2. 2017.)

dragulj:

Iznenadni kraj za šibenskog nogometnog **dragulja**: Istina je, odlučio sam završiti karijeru. (www.sportske.jutarnji.hr, 9. 10. 2016.)

Dvije zamjene za Modrića: Real dovodi Ajaxovog **dragulja**. (www.sportklub.hr, 9. 12. 2019.)

U vjerničkom govoru, točnije u molitvama i pjesmama Crkve prisutni su i primjeri gdje se apstraktna imenica, kada označuje Isusa Krista, pojavljuje u G/A-sinkretizmu kao u primjeru imenice *spas*:

Proroci zovu **Spasa** tek s daleka. (www.laudato.hr)

Želim slaviti Krista **Spasa** svog. (www.cirilimetod.hr)

Slušajući **Spasa** Krista. (www.arscelbrandi.zadarskanadbiskupija.hr)

b) imenica [+ živo] za neživo

Poznato je isto tako da se za automobile često kaže da su „kućni ljubimci na četiri kotača“. Taj metaforički naziv otkriva privrženost vlasnika svojim automobilima, odnosno postupanje s njima kao sa živim entitetima (empatiju):

Biturbo punjeni benzinac koji je modeliran po uzoru na većeg šesterocilindričnog **brata**. (ezadar.net.hr, 18. 8. 2020.)

Uživao u Dubrovniku pa kupio najskuplji auto na svijetu: Ronaldo iskeširao 11 milijuna eura za novog **ljubimca**?! (www.dnevnik.hr, 1. 5. 2019.)

Automobile se često metaforički naziva prema zemlji porijekla njihove proizvodnje:

Ako ne znate što kupiti, kupite '**japanca**': Mazda je preuzela vodeću poziciju od Lexusa kao najpouzdanija marka. (www.slobodnadalmacija.hr, 12. 12. 2020.)

Danas Filipović vozi 'jaguara', Pinter '**japanca**', Grospić 'mercedes', a jedini ja 'alfu'. (www.zagreb.hr, 29. 6. 2009.)

Pri kupnji automobila mnogi govore kako će možda radije kupiti "**nijemca**" nego "**francuza**" ili "**amerikanca**". (www.slobodnadalmacija.hr, 15. 12. 2009.)

Dječčačku želju ostvario je s 55 godina, kada je kupio prvog "**Amerikanca**". (www.sbplus.hr, 29. 6. 2017.)

Govor foruma iznimno je bogat ovakvim primjerima. Ipak, sve češće potvrde G/A-sinkretizma na nacionalnim internetskim portalima pokazuju da to nije tek idiosinkratičnost, nego sve frekventnija jezična pojava. U slučaju imenica poput *kućnog ljubimca* i *amerikanca* vidljiv je presudan utjecaj prvotnog značenja na G/A-sinkretizam.

Pojedine naprave, proizvodi ponašaju se poput čovjeka pa se njih često može metaforički nazvati imenicama koje inače označuju ljudskog vršitelja radnje kao u primjeru imenica *pomagač*, *asistent* i sl.:

...opisuje Šarić **novog kućnog pomagača**... (www.fashion.hr, 10. 5. 2016, 11. 5. 2016.)⁴⁴

Samsung predstavio Bixby – osobnog **asistenta** koji želi biti bolji od Siri i Google Assistant (www.mob.hr, 20. 3. 2017.)

Yamamoto naziva i tvrtke i sportske klubove čovjekolikim entitetima jer se sastoje od određenih dijelova/uloga, stoga u engleskom jeziku mogu biti antropomorfizirani (usp. *primjer c*) § 1.). U hrvatskom jeziku živost je očitovana u nazivima tvrtki samo onda kada nose vlastito ime ili prezime (usp. § *Tvrtke i njihovi proizvodi*), ali se u metaforičkim govoru može tvrtku nazvati imenicom vrlo bliskom živom značenju (nadnaravno ili mitološki živo), kao što pokazuju sintagme *tehnološki div*, *modni div*, *svjetski gigant*, *velikan* za poznate tvrtke i sportske klubove kao što su *Yahoo*, *Apple*, *Microsoft* i sl.:

⁴⁴ Misli se na usisavača.

Koronavirus udario na tehnološkog **diva** (www.bljesak.info.hr, 18. 2. 2020.).
Modnog **diva** stjerali su u bankrot... (www.jutarnji.hr, 1. 10. 2019.)
Demolirali su hrvatskog nogometnog **diva**. (www.index.hr, 19. 7. 2019.)
Bill Gates napušta Microsoft, tvrtku koju je osnovao i od nje stvorio svjetskoga **giganta** (www.slobodnadalmacija.hr, 14. 3. 2020.)
Trump guglao sam sebe pa optužio tehnološkog **giganta**: 'Kad upišem svoje ime, izađu samo negativne vijesti!' (www.jutarnji.hr, 28. 8. 2018.)
Sjajne vijesti za Mandžu! Odlazi u **velikana**, a dočekat će ga trener koji ga obožava. (www.večernji.hr, 16. 10. 2019.)

Imena zemalja i naroda u hrvatskom jeziku ne podliježu G/A-sinkretizmu:

*Posjetio je **Brazila**.

Međutim sljedeći primjer metaforičkog govora potvrđuju G/A-sinkretizam na općoj imenici *susjed*:

"Irak je 1990. napao svog sićušnog **susjeda** Kuvajt."

Ovo je samo par primjera u moru metaforičkog jezika. Metafore su životne, daruju živo(s)t, kako je Lakoff (2003) tvrdio, jer u jeziku prototipno nežive imenice mogu oživjeti ako izvanjezično označuju ljudski ili životinjski entitet.

c) opća imenica [- živo] za neživo

Imena zemalja i naroda, kao što je rečeno, ne pojavljuju se u G/A-sinkretizmu. Međutim njihov naziv metaforički može značiti pojedinca, kao što je u slučaju biblijskog izabranog naroda Izraela i plemena Efrajima (usp. Maretić (1931), § 3.1.) koji se u Bibliji često pojavljuju u G/A-sinkretizmu simbolizirajući zapravo Božje sinove:⁴⁵

Oslobodio je **Izraela** (*Suci* 6: 3)

Odbacio... (**naroda**) (www.izvorivjere.hr)

Prihvati **Izraela**, slugu svoga. (*Lk* 1: 54)

Poznajem ja **Efrajima**, Izrael mi nije sakriven. (*Hoš* 5: 3)⁴⁶

⁴⁵ Ime plemena potječe od imena *Efrajim*, starozavjetnog sina kralja Josipa. (www.wikipedija.hr) (zadnji pristup: 19. 6. 2021.)

⁴⁶ Preuzeto sa stranice: <https://biblija.biblija-govori.hr/> (zadnji pristup: 19. 6. 2021.)

Tu su primjeri i sinonimi *kumir* i *idol* 'slike, kipovi koji predstavljaju božanstvo' koji u biblijskom kontekstu metaforički znače samo božanstvo, stoga je čest G/A-sinkretizam:

‘Proklet bio tko načini **kumira**, klesana ili livena – zazor Jahvi, djelo rukotvorca, sve ako ga stavi i na potajno mjesto.’

A imali su u Babilonu **kumira** imenom Bela i prinosili mu svaki dan po dvanaest artaba najboljeg brašna, četrdeset ovaca i šest metreta vina.

Stavili su **idola** na postolje. i zabili ga da se ne prevrne. (Iz, 41: 7)

Tvorac se pouzdaje u svoju tvorevinu iako je napravio samo nijemog **idola**. (Habakuk, 2: 18)⁴⁷

Treba napomenuti da su primjeri s imenicom *idol* dio suvremenog prijevoda Biblije, stoga se ne smije zanemariti ni utjecaj prijevoda kao što je već uočio Maretić specifičnosti Daničić-Vuk prijevoda (usp. § 3.1.)

Yamamoto navodi da neki autori takvu pojavu u figurativnom govoru smatraju devijacijom u govoru (Leech i Short, 1981: 198 prema Yamamoto, 1999: 23).

5.2.9. Personificirano živo

Piaget (1926/1955) opisuje dječje animističko razmišljanje kao pridavanje karakteristika živog neživim stvarima (usp. Tunmer, 1985 prema Yamamoto 1999: 17, § 1.).⁴⁸ Zato se može naići na primjere u dječjim slikovnicama poput: *Krumpirka*, *Hrastića*, *Srčeka*, *Duba*, *Koronka* te primjere iz naziva različitih crtića:

Bager:

Četiri ako računat **Bagera**.

Koronko:

Koronko želi u vrtić i školu. U novoj slikovnici korona je prevedena na dječji jezik, uz negativca **Koronka** i poučne ilustracije. (www.jutarnji.hr, 22. 10. 2020.)

Krastavac:

Hura za farmera **Krastavca!**⁴⁹

Krumpirko:

⁴⁷ Preuzeto sa stranice: <https://www.bible.com/hr> (zadnji pristup: 19. 6. 2021.)

⁴⁸ Comrie među jezičnim univerzalijama u *navaho* jeziku uočava da neživi entiteti poput kiše, munje, vjetra u rečenicama prevedenim na engleski poput: *The lightning killed the horse* (*Munja je ubila konja.*), postaju vršitelji radnje jednako živi kao živi entiteti (u ovom slučaju *horse*).

⁴⁹ Isječak s *YouTube*-a: <https://www.youtube.com/watch?v=QkmmT4fx0sM> (18.3.2020., 23. 4. 2021.)

MOŽEMO LI GA POPRAVITI? NARAVNO DA MOŽEMO, POZVAO JE BOB KRUMPIRKA.⁵⁰

Munjeviti Jurić:

Ako vaše dijete voli **Munjevitog Jurića** i druge likove iz animiranog filma *Auti...* (www.medijskapismenost.hr, 28. 12. 2017.)

Trailer za treći film o omiljenim *Autima* otkriva nevolje za omiljenog **Munjevitog Jurića** nakon nesreće na utrci (www.mojtv.hr, 27. 4. 2017.)

Roary:

Roaryja ćete uvijek prepoznati po bijeloj bejzbolskoj kapi s brojem 1 izvezenim u crvenoj zvijezdi! (www.novatv.dnevnik.hr, 20. 9. 2011.)

Smetlarko:

Bager moli **Smetlarka** da sazna gdje je Bob. (www.kontekst.io)

Spužva Bob:

“Otkrili smo da su rezultati grupe koja je gledala *Spužvu Boba* bili dvostruko lošiji od druge djece.“ (www.poslovni.hr, 25. 9. 2011.)

Nakon nekoliko kvizova o vašim omiljenim crtanim junacima, došao je red i na svima dobro poznatog *Spužvu Boba*. (www.joomboos.24sata.hr, 6. 12. 2020.)

‘DJECA KOJA GLEDAJU SPUŽVU **BOBA** ŠTUJU BLUD’: Svećenik iz Primorja vodi sveti rat protiv crtića, joge... (www.jutarnji.hr, 27. 10. 2016.)

Vlakić Tomica:

Zaboravite **vlakića** Tomicu: (www.hcl.hr, 11. 6. 2018.)

Sljedeći primjer pokazuje utjecaj imenovanja na živost:

Da sam u protekle dvije godine naučila onoliko riječi nekog stranog jezika koliko imena likova iz crtića znam, pa neskromno mislim da bi mogla pisati u životopisu da poznajem osnove toga jezika. Naime znam za **Munjevitog Jurića**, **Šlepa** (...) **vlakića Tomicu** (...) traktora Toma, (...) **Boba graditelja**, **bagera**, **kopavka**, **mješalicu**, **valjka**, **đugog**, **Vendi** i ostalo društvo iz Doline suncokreta, (...) **Roryja**... (www.blog.dnevnik.hr)

Može se uočiti iz prethodnog veliki utjecaj imenovanja čega neživog (usp. § 5.2.5.) kao što je u primjerima *vlakić Tomica*, *spužva Bob*, *traktor Tom* gdje se vidi da vlastito ime oživljuje inače nežive objekte (vrstu vozila). S druge strane, crtići su poznati po brojnim neologizmima kao što su imenice: *Smetlarko*, *Krumpirko*, *Munjeviti Jurić*, *Koronko* itd., odnosno sufiksi: *-ić*, *-(n)-k-o* koji su u analogiji s imenicama koje znače što živo (usp. imenice *pospanko*, *potrčko*...). Dakle, očito je djelovanje samog jezika na pojavu G/A-sinkretizma. Zanimljivo je pak uočiti da se

⁵⁰ Iz dječje slikovnice *Bob-graditelj* (<https://pdfslide.tips/documents/bob-graditelj.html>).

neke imenice poput *Roary*, *Bager*, *Valjak*, *Dugi* isto pojavljuju u G/A-sinkretizmu, iako nemaju nikakve jezične veze s živim. Tu je naglašen utjecaj personifikacije i animizma (sama činjenica da ti entiteti mogu govoriti, izražavati svoje emocije i sl. oživljuje nežive aktere u crtićima i pričama).

Iako dijelovi tijela u jeziku imaju pasivan status i ne doživljavaju se kao živi, u obraćanju djeci (maminskom govoru, engl. *motherese*) oni „oživljuju“. Primjeri iz govora su sljedeći:

Pokaži teti **prstića**.

Poljubit će ti mama **trbuščića**.

Ljubi mama **obraščića/prstića**.

Pokaži teti **zubića**.⁵¹

Ovdje se može govoriti i genitivu, posebno prisutnom u kajkavskom dijalektu, stoga se ne može jednoznačno odrediti radi li se ovdje o G/A-sinkretizmu.

Budući da su ovo individualni ostvaraji, odnosno zastupljeni su samo u ograničenog broja govornika, s razlogom su zadnji analizirani upravo zbog velike udaljenosti od onoga što je u jezičnoj svijesti govornika prototipno živo i kao takvo ima očekivani G/A-sinkretizam. Iako je u ovu kategoriju ušlo najviše primjera iz dječjih slikovnica i crtića te iz maminskog govora, to nikako ne znači da su to jedina područja zahvaćena ovim fenomenom. Isto tako potencijal ovakvog oživljavanja u jeziku neograničen je. Dakle, polazeći od personifikacije, u opis ovakvih primjera mora se uključiti ključno djelovanje jezika – imenovanja, jezične analogije, utjecaj dijalekta, ali i ono što Vince-Marinac uočava – opreku formalno/neformalno, što zapravo vrijedi za sve analizirane potkategorije neprototipno živog.

5.3. Prototipno neživo

U hrvatskom jeziku u kategoriju prototipno neživog ulaze stvari (*tepih*, *krevet*, *prozor*), pojave (npr. *snijeg*, *vjetar*), apstraktni pojmovi (npr. *strah*, *očaj*), bacili, virusi, skupine ljudi i životinja (npr. *narod*) (usp. Znika – Znika, 2017: 253). Prototipni su primjeri:

Pobijedio je **strah**.

Usisao je **tepih**.

Ima **korona-virus**.

⁵¹ Usp. Marković (2013: 277).

Ovi pojmovi izvanjezično ne predstavljaju što živo niti su u samom jeziku tako percipirani. Međutim neki od tih entiteta mogu u jeziku oživjeti nekim od jezičnih ili književnih postupaka imenovanja, metaforizacije, metonimizacije i sl. To su sve mehanizmi oživljavanja kojima nastaju spomenuti granični slučajevima živosti koji su u ovoj analizi bili razvrstani između dvaju ekstrema, prototipno živoga i prototipno neživoga

6. Zaključak

Analiza je pokušala prikazati međusobni utjecaj izvanjezične živosti ili neživosti na jezičnu živost ili neživost, odnosno na G/A- ili N/A-sinkretizam. Analiza je iznjedrila ovakvu kategorizaciju živosti:

5.1. Prototipno živo

5.2. Nепrototipno živo

5.2.1. Nekoć živo

Ljudi

Životinje

5.2.2. Slika čega živog

5.2.3. Nadnaravno živ

5.2.4. Nerealno živo

Mitološka i fiksijska bića

Čovjekolika i virtualna bića

5.2.5. Neživo koje ima ime

Nadnaravno živo

Nerealno živo

Umjetnička djela

Nagrade

Bolesti

Blagdani i praznici

Tvrtke i njihovi proizvodi

Prometala

Modne marke

Tehnološke naprave

Sportski klubovi

Biljke

5.2.6. Neživo koje ima izraz živoga

Naprave i strojevi različitih namjena

Igraće karte i figure

5.2.7. Neživo koje ima izraz neživoga

Igraće karte i figure

Nagrade

Prometala

Različiti pojmovi

Računalni simboli i slike

5.2.8. Metaforički živo

5.2.9. Personificirano živo

5.3. Prototipno neživo

Kategorije prototipno živog i prototipno neživog predstavljaju granice živoga i neživoga. Prototipno živo obuhvatilo je u ovoj analizi sva ljudska bića (rođena) i životinje (osim praživotinja, nevidljivih bića: bacila, virusa) kojima je zajednička sposobnost kretanja. U toj skupini izostale su biljke zbog svoje nesposobnosti kretanja (unatoč sposobnosti rasta i razmnožavanja). Prototipno neživo obuhvatilo je apstraktne pojmove, fizičke objekte, vremenske pojave koji su u jeziku i izvan jezika percipirani uvijek neživima, osim ako se ne radi o metaforičkoj upotrebi tih imenica. Analiza je tako pokazala da je temeljni kriterij u hrvatskom jeziku za percipiranje čega prototipno živog sposobnost kretanja (koju dijele svi ljudi i većina životinja) i da na živost pojedinog entiteta u jeziku uvelike djeluje njegova sličnost s živim, odnosno spomenuta empatijska ljestvica. To je bilo polazište za objašnjavanje središnje analizirane kategorije – neprototipno živoga u kojoj se uočilo 8 skupina (s podskupinama semantičkih kategorija) u kojima je G/A-sinkretizam bio motiviran barem jednim od triju pretpostavki empatijske ljestvice:

- a) oblična sličnost s izvanjezično živim (ljudskom osobom ili životinjom)
- b) sličnost u ponašanju s izvanjezično živim: lokomocija, pamet, razmnožavanje
- c) idiosinkratičnost (jezik pojedinih govornika)

U analizi korpusa kao temeljni kognitivni uzrok neprototipne živosti potvrđena je empatijska ljestvica, odnosno živost u primjerima imenica koje znače što neživo najčešće je bila motivirana bliskošću ili sličnošću s kategorijom ljudskog ili životinjskog što se može vidjeti u svim primjerima iz korpusa. Primjeri su razvrstani prema bliskosti prototipno živom na jezičnom i izvanjezičnom planu, stoga su odmah do prototipno živih imenica slika čega živog (slika, kip) ili nekoć živa bića (*mrtvac, pokojnik, uginula životinja*) zbog velikog utjecaja primarne živosti

na te imenice. Slika je samo jednom dimenzijom u izvanjezičnoj stvarnosti udaljena od stvarnosti. Entiteti koji su često prikazani poput ljudi (iako su ljudskom oku nevidljivi) jesu nadnaravna, mitološka i virtualna bića poput *boga, vraga, diva, robota*. Ta bića zbog svoje sličnosti u ponašanju s ljudima (i česte superiornosti, primjerice bogova) u jezičnoj svijesti većine govornika smatrana su živima. U tim trima skupinama: slika živoga, nekoć živo i nadnaravno/nerealno živo potvrđen je redoviti G/A-sinkretizam, odnosno uvijek će biti:

Pokopao je **pokojnika**.

Vidio je **boga**.

Nacrtao je **čovjeka**.

Vidio je **uginula psa**.

Drugim riječima, N/A-sinkretizam u jezičnoj upotrebi neovjeren je u ovim primjerima. Empatijska ljestvica posebno je vidljiva u primjerima naziva automobila, televizora i mobitela gdje je čest G/A-sinkretizam (posebno nazivi automobila):

Kupio sam **Samsunga**.

Prodao je **Ferrarija**.

Privrženost vlasnika tim entitetima i prevladavajuća virtualizacija modernog čovjeka utječe na percipiranje tih pojmova živima, odnosno uzrokuje sve češći G/A-sinkretizam jezičnoj upotrebi. Iako se takvi primjeri nalaze u govoru određenog broja govornika (primjerice sportskih, novinara, stručnjaka za automobile, tehnologiju itd.), činjenica da ih govornici u svakodnevnom govoru i publicistici sve više koriste, pokazuje da se ipak ne radi o idiosinkratičnosti koja je primjerice prisutna u književno-umjetničkom stilu (biblijskom i dječjem govoru), nego o frekventnijem širenju G/A-sinkretizma nauštrb očekivanog N/A-sinkretizma. Zato opisivanje G/A-sinkretizma samo polazi od empatijske ljestvice, a svoje potpuno objašnjenje dobiva ako se u opis uključe ključni jezični mehanizmi među kojima je prvi – imenovanje. Ono znatno utječe na živost što su pokazali svi primjeri iz skupine 5.2.5. *Neživo koje ima ime*:

Osvojiti **Nobela** (nagradu).

Navijati za **Hajduka** (nogometni klub).

Dobiti **Alzheimerera** (bolest).

Čak i primjeri iz govora upućenog djeci pokazuju da imenovanje glavnih aktera crtića, uz obdarivanje sposobnošću govora, izražavanja emocija, najviše utječe na jezično „oživljavanje“ inače neživih entiteta:

Bob je pozvao **Bagera**.

Uz imenovanje najzastupljeniji jezični mehanizmi koji uzrokuju širenje G/A-sinkretizma su: metonimizacija i metaforizacija. G/A-sinkretizam u cijeloj skupini 5.2.5. *Neživo koje ima ime* najvećim je dijelom motiviran metonimijom kao što pokazuju primjeri naziva nagrada, umjetničkih djela, imena blagdana, bolesti, tvrtki itd. kao u primjerima:

Čita **Andrića** (knjigu).

Nosi **Gucci** (odjevni predmet).

Osvojio je **Oscara** (nagradu).

Jezik u ovom smislu ono što je izvanjezično neživo (*Oscar* (nagrada), *Andrić* (knjiga), *Gucci* (odjevni predmet) oživljuje metonimijom, odnosno ti primjeri uz N/A-sinkretizam pojavljuju se i u G/A-sinkretizmu.

Drugi vrlo važan i rasprostranjen jezični mehanizam jest metafora. U radu se ona obrađivala u svome širem (usp. § 5.2.6.) i užem značenju (usp. § 5.2.8.). Nazivi naprava poput: *kozlič*, *konj*, *miš*, zbog svoje oblične sličnosti s izvanjezično živim (životinjama na koje te naprave nalikuju), ponašaju se kao imenice koje znače što živo, upravo pod djelovanjem metafore. Drugim riječima, uz N/A-sinkretizam u jezičnoj je upotrebi čest G/A-sinkretizam:

Preskočio je **kozliča**.

Pomaknuo je **miša**.

Metaforički jezik oživljuje inače nežive entitete kao što su pokazali primjeri gdje se automobil ili tvrtka nazivaju imenicama koje znače što živo (*kućni ljubimac* za automobil, *div*, *gigant* za naziv tvrtke). Metafora i primarno značenje tih imenica u tom slučaju uzrokuju G/A-sinkretizam kao što je u primjerima:

Kupio je **ljubimca** (automobil).

Tužio tehnološkog **diva** (tvrtku).

Uz nabrojane jezične mehanizme i empatijsku ljestvicu, kao polazište objašnjavanja neprototipne živosti, treba spomenuti veliki i ključni utjecaj jezika i jezične analogije kao što je u slučajevima naziva kartaških i šahovskih figura (*top, tref, pik, adut*) na čiji G/A-sinkretizam najvjerojatnije utječe analogija koju Marković (2013: 448) definira kao „primjenu pravila na oblike dotad podvrgnute drugom pravilu“:

Bacio je **trefa/aduta**.

Važan je tu i kontekst govora, odnosno tko su govornici (šahisti, nogometni fanovi, prodavači automobila, vlasnici mobitela), koje je njihovo porijeklo (Vince-Marinac, 2014). Zanimljiv je tu pogotovo jezik foruma koji otkriva sve češće širenje G/A-sinkretizma. Ono što je još otkriveno kao mogući utjecaj na variranje G/A-sinkretizma je i u nekim slučajevima i prijevod (primjerice u Bibliji gdje inače neživi pojmovi poput *idola, kumira* kada metaforički znače božanstvo, podliježu G/A-sinkretizmu.

Tu je moguće iščitati i utjecaj dijalekta (uzme li se u obzir brisanje opreke između G i A u kajkavskom narječju).

Analiza je dakle pokazala da kognitivna pretpostavka antropocentričnosti jezika i empatijska ljestvica znatno, ali ne potpuno objašnjavanju širenje G/A-sinkretizma. Kao što je pokazano, tu su prisutni brojni semantički parametri poput metonimizacije, metaforizacije, samo imenovanje neživih stvari. Osim toga uočen je i velik utjecaj gramatičkih, morfoloških procesa poput jezične analogije i opće tendencije brisanja oblične opreke između genitiva i akuzativa jednine. Nakraju puno toga određuje i kontekst koji je nepredvidljiv, odnosno sam govornik i jezični odabir koji često može otkriti i jezičnu idiosinkratičnost.

Ovaj rad htio je ponuditi kategorizaciju i uočiti pravilnosti u širenju G/A-sinkretizma, ali je na kraju otvorio više pitanja, nego pružio odgovora. Napokon, može se reći da sveprisutniji G/A-sinkretizam dovodi u pitanje je li uopće kategorija živosti temeljni uzrok sinkretizma (usp. Marković 2013: 277) i potiče na detaljnije istraživanje ovog jezičnog fenomena u budućnosti, sa svijesti, naravno, da jezik neovisno o izvanjezičnoj stvarnosti čini svoje.

7. Bibliografija

- Anderson, Gregory D. S. 1997. On animacy maximization. Fox (Mesquakie). *Int. J. Am. Linguist* 63: 227–247. [Cit. prema Vogels – Krhamer – Maes, 2013]
- Appendini, Franjo Marija. 1838. *Grammatica della lingua illirica*. Treće izdanje. Dubrovnik: Presso: Pietro Francesco Martecchini. [Cit. Blagus-Bartolec, 2006]
- Babić, S. (1992). Razmišljanja uz koji-kojega. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika*, 40(4), 109–111.
- Babukić, Vjekoslav. 1854. *Ilirska slovnica*. Zagreb: Narodna tiskarnica Ljudevita Gaja. [Cit. Blagus-Bartolec, 2006]
- Barić, Eugenija – Mijo Lončarić – Dragica Malić – Slavko Pavešić – Mirko Peti, M., Zečević – Vesna Zečević – Marija Znika. 1979. *Priručna gramatika hrvatskoga književnog jezika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Barić, Eugenija – Mijo Lončarić – Dragica Malić – Slavko Pavešić – Mirko Peti, M., Zečević – Vesna Zečević – Marija Znika. 1997. *Hrvatska gramatika*. Zagreb: Školska knjiga.
- Blagus Bartolec, Goranka. 2006. Od živoga do neživoga (genitivno-akuzativni sinkretizam u jedninskoj paradigmi imenica muškoga roda koje označuju što neživo). *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 32(1): 1–23.
- Bonin, Patrick – Margaux Gelin – Aurelia Bugaiska. 2014. Animates are better remembered than inanimates: Further evidence from word and picture stimuli. *Memory & Cognition* 42(3): 370–382.
- Brabec, Ivan – Mate Hraste – Sreten Živković. 1954. *Gramatika hrvatskosrpskoga jezika*. Drugo prerađeno i nadopunjeno izdanje. Zagreb: Školska knjiga.
- Branigan, Holi P. – Eleonora Feleki. 1999. Conceptual accessibility and serial order in Greek speech production. *Proceedings of the Twenty First Annual Conference of the Cognitive Science Society*. Vancouver: Lawrence Erlbaum Associates. [Cit. prema Vogels – Krhamer – Maes, 2013]
- Branigan, Holi P. – Martin J. Pickering – Mikihiro Tanaka. 2008. Contributions of animacy to grammatical function assignment and word order during production. *Lingua* 118(2): 172–189.
- Brlić, Ignacije Alojz. 1842. *Grammatik der illirischen Sprache wie solche in Dalmatien, Kroatien, Slawonien, Bosnien, Serbien, und von den Illiriern in Ungarn gesprochen wird*. Drugo izdanje. Zagreb: Im Berlage bei Franjo Župan. (kopija) [Cit. Blagus-Bartolec, 2006]
- Comrie, Bernard. 1989. *Language universals and linguistic typology: Syntax and morphology*. Second edition. Chicago: University of Chicago press.
- Corbett, Greville. 1991. *Gender*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Dahl, Östen – Kari Fraurud. 1996. Animacy in grammar and discourse. *Pragmatics and Beyond New Series* 38: 47–64.
- Foley, William A. – Robert D. Van Valin, Jr. 1985. Information Packaging in the Clause. T. Shopen (ed.), *Language Typology and Syntactic Description, Vol. 1: Clause Structure*. Cambridge: Cambridge University Press. [Cit. prema Vogels – Krhamer – Maes, 2013]
- Fowler, Roger. 1977. *Linguistics and the Novel*. London: Routledge. [cit. Prema Yamamoto, 1999]
- Fraurud, Kari. 1996. Cognitive ontology and NP form. *Reference and Referent Accessibility, eds T. Fretheim and J. K. Gundel*. 65–87. Amsterdam: John Benjamins. [cit. Prema Yamamoto, 1999]

- Fukumura, Kumiko – Roger P. Van Gompel, R. P. 2011. The effect of animacy on the choice of referring expression. *Language and cognitive processes*, 26(10): 1472–1504.
- Gabrić-Bagarić, Darija. 2006. *Ardelio Della Bella-gramatičar. Ardelio Della Bella: Istruzioni grammaticali della lingua illirica (1728.) / Gramatičke pouke o ilirskome jeziku*, 127–183. Zagreb: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Givón, Talmy 1983. *Topic Continuity in Discourse*. Amsterdam: John Benjamins. [Cit. prema Vogels – Krhamer – Maes, 2013]
- Huntley, David. 1980. The evolution of genitive-accusative animate and personal nouns in Slavic dialects. *Historical morphology*. Fisiak, Jacek (Ed.). Berlin, New York: De Gruyter Mouton.
- Inhof, Bartol. 1938–1939. O akuzativu sing. nekih imenica m. roda. *Hrvatski jezik. Knjiga I*: 58–60. Uredio: Stjepan Ivšić. Zagreb: Društvo Hrvatski jezik.
- Kasak, D. (2017). *Određivanje izvedivih poteza u šahu pomoću bitboard zapisa pozicije* (Doctoral dissertation, Josip Juraj Strossmayer University of Osijek. Faculty of Electrical Engineering, Computer Science and Information Technology Osijek. Department of Computer Engineering and Automation. Chair of Computer Engineering).
- Kašić, Bartol. 2005. *Bartholomaeus Cassius: Bartul Kašić: Institutiones linguae Illyricae: Osnove hrvatskoga jezika*. Preveo: Zvonko Pandžić. Zagreb: Naklada Tusculum.
- Kordić, Snježana. 1993. Slobodna relativna rečenica. *FLUMINENSIA: časopis za filološka istraživanja* 5(1–2): 147–158.
- Kordić, Snježana. 1995. *Relativna rečenica*. Zagreb: Hrvatsko filološko društvo – Matica hrvatska.
- Lakoff, George. 1987. *Women, fire, and dangerous things: What categories reveal about the mind*. Chicago – London: The University of Chicago Press.
- Langacker, Ronald W. 1991. *Foundations of Cognitive Grammar* (Vol. 2): Descriptive Application. Stanford: Stanford University Press. [cit. prema Yamamoto, 1999]
- Lanosović, Marijan. 1778. *Neue Einleitung zur Slavonischen Sprache mit einem nuetzlichen Woerter und Gespraechbuche*. Osijek. (kopija) [Cit. Blagus-Bartolec, 2006]
- Maretić, Tomislav. 1931. *Gramatika i stilistika hrvatskoga ili srpskoga književnog jezika*. Drugo popravljeno izdanje. Zagreb: Obnova.
- Marković, Ivan. 2013. *Uvod u jezičnu morfologiju*. Drugo izdanje. Zagreb: Disput.
- Mićanović, Krešimir. 2000. Posvojni pridjevi i izražavanje posvojnosti. *Suvremena lingvistika* 49 (1): 111–123.
- Mihaljević, Milan. 2018. *Jezik najstarijih hrvatskoglagoljskih rukopisa*. Zagreb: Hrvatska sveučilišna naklada.
- Moguš, Milan. 1984. *Križanićeva hrvatska gramatika*. Zagreb: Filozofski fakultet. [cit. prema Pišković, 2011]
- Myhill, John. 1992. *Typological Discourse Analysis*. Oxford: Basil Blackwell [cit. prema Yamamoto, 1999]
- Pavešić, Slavko – Zlatko Vince. 1971. Gramatika. S. Pavešić (ur.) *Jezični savjetnik s Gramatikom*: 329–446. Zagreb: Matica hrvatska [cit. prema Pišković, 2011]
- Piaget, Jean. 1955. *The Language and Thought of the Child*. New York: World. (prvo izdanje: 1926) [cit. prema Yamamoto, 1999]
- Piaget, Jean. 1969. *The Child's Conception of the World*. Totowa, NJ: Littlefield, Adams. (prvo izdanje: 1929) [cit. prema Yamamoto, 1999]

- Pišković, Tatjana. 2011. *Gramatika roda*. Zagreb: Disput.
- Prat-Sala Merce – Holly P. Branigan. 2000. Discourse constraints on syntactic processing in language production: A cross-linguistic study in English and Spanish. *Journal of Memory and Language* 42(2): 168–182.
- Raffaelli, Iva. 2015. *O značenju – Uvod u semantiku*. Zagreb: Matica hrvatska.
- Scholl, Brian J. – Patrice D. Tremoulet. 2000. Perceptual causality and animacy. *Trends Cogn. Sci. (Regul. Ed.)* 4: 299–309. [Cit. prema Vogels – Krhamer – Maes, 2013]
- Silić, Josip. 2006. *Funkcionalni stilovi hrvatskoga jezika* (Vol. 6). Zagreb: Disput.
- Silić, Josip – Ivo Pranjković. 2007. *Gramatika hrvatskoga jezika: za gimnazije i visoka učilista*. Zagreb: Školska knjiga.
- Starčević, Šime. 2002. *Nova ricsoslovica iliriska*. Trst. Pretisak prvog izdanja: Institut za hrvatski jezik i jezikoslovlje.
- Stefanović, Marija, 2000. *The category of animacy, a semantic feature hierarchy?*. Doctoral dissertation. Toronto: University of Toronto.
- Tafra, Branka. 1999. Lice i osoba. *Jezik: časopis za kulturu hrvatskoga književnog jezika* 47(3): 95–105.
- Težak Stjepko – Stjepan Babić. 2004. *Gramatika hrvatskoga jezika*. Zagreb: Školska knjiga. [Cit. Blagus-Bartolec, 2006]
- Tunmer, William E. 1985. The Acquisition of the Sentient-Nonsentient Distinction and its Relationship to Causal Reasoning and Social Cognition. *Child Development* 56: 989–1000. [cit. prema Yamamoto, 1999]
- Vogels, Jorrig – Emiel Kraemer – Alfons Maes. 2013. When a stone tries to climb up a slope: the interplay between lexical and perceptual animacy in referential choices. *Frontiers in psychology* 4 (154).
- Van Nice, Kathy Y. – Rainer Dietrich. 2003a. Animacy effects in language production: from mental model to formulator. *Mediating Between Concepts and Grammar*. eds H. Härtl and H. Tappe. 101–117. Berlin: Mouton de Gruyter. [Cit. prema Vogels – Krhamer – Maes, 2013]
- Vince-Marinac, Jasna. 1990. Kategorija živosti u hrvatskom jeziku. *Suvremena lingvistika* 29(30): 143–152.
- Vince-Marinac, Jasna. 1992. Vrste riječi i genitivno-akuzativni sinkretizam. *Suvremena lingvistika* 34(2): 331–337.
- Znika, Marija – Maja Znika. 2017. Stolova noga ili o kategoriji živosti u novijim priručnicima hrvatskog jezika. *Rasprave: Časopis Instituta za hrvatski jezik i jezikoslovlje* 43(1): 241–256.
- Wiese, Heike. 2003. Semantics as a gateway to language. *Mediating Between Concepts and Grammar*. eds H. Härtl and H. Tappe. 197–222. Berlin: Mouton de Gruyter. [Cit. prema Vogels – Krhamer – Maes, 2013]
- Wiggett, Alison J – I. C. Pritchard – P. E. Downing. 2009. Animate and inanimate objects in human visual cortex: Evidence for task-independent category effects. *Neuropsychologia* 47(14): 3111–3117.
- Yamamoto, Mutsumi. 1999. *Animacy and reference: A cognitive approach to corpus linguistics* (Vol. 46). Amsterdam / Philadelphia. John Benjamins Publishing Company.
- Yamamoto, M. 2006. *Agency and impersonality: Their linguistic and cultural manifestations* (Vol. 78). Amsterdam / Philadelphia: John Benjamins Publishing Company.

Internetski izvori

HJP = *Hrvatski jezični portal*. <http://hjp.znanje.hr/> [pregled 1. 6. 2021.]

Wikipedija. <https://hr.wikipedia.org> [pregled 2. 4. 2021.]

8. Sažetak i ključne riječi

U radu je obrađena kategorija živosti imenica u hrvatskom jeziku. Njezina najpoznatija gramatikalizacija u suvremenom hrvatskom jeziku je oblična razlika između akuzativa jednine *a*-sklonidbe muškog roda imenica koje znače što živo ili neživo. Prvo se donose definicije osnovnih pojmova: živost, ljestvica živosti, genitivno-akuzativni sinkretizam. Budući da u realnu govoru (ponajprije publicistici) i usmenoj komunikaciji postoji tendencija širenja genitivno-akuzativnog sinkretizma na imenice *a*-sklonidbe koje znače što neživo, provedena je korpusna analiza čiji je cilj pružiti sustavni uvid u tu sveprisutniju gramatičku pojavu. Na temelju analize iznesena je kategorizacija takvih imenica u semantičke skupine i uočeni glavni kognitivni, jezični i pragmatički mehanizmi – empatijska ljestvica, metaforizacija, metonimizacija, imenovanje te velik utjecaj konteksta koji najviše utječu na pojavu neredovitog G/A-sinkretizam.

Ključne riječi: živost, ljestvica živosti, genitivno-akuzativni sinkretizam, empatijska ljestvica, metaforizacija, metonimizacija, imenovanje, hrvatski jezik

Summary

The paper deals with animacy of nouns in contemporary Croatian. Its' most known grammaticalization is a formal distinction in contemporary Croatian *a*-declension between acusative singular of animate and inanimate nouns. Firstly the paper defines the key terms: animacy, animacy hierarchy, genitive-accusative syncretism. Given that in everyday speech (primarily in media language) and in oral communication, there is a tendency for the genitive-accusative syncretism to spread on inanimate nouns of *a*-declension, a corpus analyses was performed which aims to give a systematic insight of this pervasive grammatical phenomenon. On the basis of the analysis a categorization of such nouns was set out in semantic groups. The analysis has identified main cognitive, linguistic and pragmatic mechanisms – empathy hierarchy, metaphorization, metonymization, naming and significant impact of context which mostly provoce irregular genitive-accusative syncretism.

Key words: animacy, animacy hierarchy, genitive-accusative syncretism, empathy hierarchy, metaphorization, metonymization, naming, Croatian